

Rapportage

EINDMETING REGIONAAL ECONOMISCHE AGENDA WESTFRIESLAND

Ontwikkelingen regionale economie en samenwerking

22 oktober 2019

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2019/153

Datum

Oktober 2019

Opdrachtgever

Samenwerkende gemeenten Westfriesland

Auteur(s)

Ester Hilhorst
Robert Nordeman
Hendrik Nijenhuis

Bestellingen

Exemplaren zijn verkrijgbaar bij de opdrachtgever.

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INHOUDSOPGAVE

1.	Managementsamenvatting en aanbevelingen	6
1.1	Inleiding.....	6
1.2	Ontwikkeling regionale economie en ondernemersklimaat	6
1.3	Ontwikkelingen in de regionale samenwerking	8
1.4	Aanbevelingen	9
2.	Inleiding	12
2.1	Aanleiding	12
2.2	Onderzoeksdoel	12
2.3	Aanpak van het onderzoek	12
2.4	Leeswijzer	13
3.	Ontwikkeling regionale economie en ondernemersklimaat.....	15
3.1	Inleiding.....	15
3.2	Werkgelegenheid.....	15
3.3	Bedrijvendynamiek.....	16
3.4	Arbeidsparticipatie en werkloosheid	17
3.5	Bedrijventerreinen.....	22
3.6	Detailhandel	23
3.7	Toegevoegde waarde Recreatie en Toerisme.....	24
3.8	Waardering ontwikkeling ondernemersklimaat door ondernemers.....	25
4.	Ontwikkelingen in de regionale samenwerking	29
4.1	Inleiding.....	29
4.2	Doelstellingen van de Regionaal-Economische Agenda	29
4.3	Invulling aan het programma in vijf thema's	30
4.4	Voortgang projecten per thema per medio 2019.....	31
4.5	Doelbereik en mijlpalen.....	33
4.6	Ontwikkeling in de samenwerking.....	35

Bijlage 1. Lijst met geïnterviewde samenwerkingspartners.....	38
Bijlage 2. Interviewprotocol samenwerkingspartners.....	39
Bijlage 3. Vragenlijst digitale ondernemerspeiling	41

HOOFDSTUK

Managementsamenvatting en aanbevelingen

1. Managementsamenvatting en aanbevelingen

1.1 Inleiding

De zeven gemeenten in Westfriesland werken, in samenwerking met het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, Greenport Noord-Holland Noord en het georganiseerde bedrijfsleven (De Westfriesse Bedrijvengroep - WBG), aan een vitale toekomst-bestendige Westfriesse economie op basis van goede regionale samenwerking. De afspraken zijn vastgelegd in de Regionaal Economische Agenda Westfriesland 2016-2019 (REA-WF). Het totale budget is € 175.000, - op jaarbasis voor een periode van vier jaar. Deze rapportage is een eindmeting van de effecten en de voortgang op de Regionaal Economische Agenda.

Het doel van het onderzoek is:

Het uitvoeren van een eindevaluatie van de Regionaal Economische Agenda Westfriesland, gebaseerd op de centrale doelstelling: *een vitale en toekomstbestendige Westfriesse economie, op basis van goede regionale samenwerking, die gewaardeerd wordt door ondernemers.*

Het onderzoek valt uiteen in vier deelvragen:

1. Hoe heeft de regionale economie in Westfriesland zich ontwikkeld tussen 2012 en 2018, in relatie tot referentieregio's?
2. Hoe waarderen ondernemers de ontwikkeling van het ondernemersklimaat?
3. Hoe heeft de regionale samenwerking zich ontwikkeld en welke doelstellingen zijn gerealiseerd?
4. Hoe waarderen de samenwerkingspartners het programma REA Westfriesland?

1.2 Ontwikkeling regionale economie en ondernemersklimaat

Werkgelegenheid 2018 weer op niveau 2012

Voor Westfriesland geldt dat de werkgelegenheid in 2018 (twee jaar later dan Nederland) weer op het niveau is van 2012. De regio scoort daarmee gemiddeld ten opzichte van de referentieregio's. De toename van werkgelegenheid in Handel en logistiek in de afgelopen twee jaren is opvallend. In de sectoren Zakelijke dienstverlening, Bouw, Landbouw en Overige dienstverlening daalde het aantal banen in de periode 2012-2018. De publieke sector kende tot 2016 een krimp maar komt in 2018 op een bescheiden groei uit.

Flexibilisering van de arbeidsmarkt zorgt voor extra (kleinere) bedrijven

In het jaar 2018 zijn in de Kop van Noord-Holland (COROP-gebied) ruim 1.000 extra bedrijven ontstaan door een verschil in opheffingen en oprichtingen van bedrijven. Overigens is hier zoals ook landelijk vooral sprake van toename van het aantal ZZP'ers, mede als gevolg van de flexibilisering van de arbeidsmarkt. Vooral in de sectoren Bouw en zakelijke dienstverlening is dit goed zichtbaar.

Westfriesland meer woon- dan werkregio

Sinds 2014 neemt de arbeidsparticipatie van Westfriezen in de leeftijd van 15-65 jaar toe tot 68,2 procent in 2018. De arbeidsdeelname ligt daarmee in 2018 nog onder het niveau van 2008. In vergelijking met de referentieregio's is de regio méér als een woonregio dan als een werkregio te typeren. Inwoners van de regio werken relatief vaak buiten de regio. Er waren in 2018 per 100 inwoners (tussen 15 en 75 jaar) 53 banen aanwezig in de regio. Tussen 2008 en 2014 steeg de werkloosheid in Westfriesland van 3 procent naar 6,5 procent. Daarna nam de werkloosheid weer af tot 3,5 procent in 2018. In vergelijking met de referentieregio's is de werkloosheid in Westfriesland gemiddeld. Het aantrekken van de arbeidsmarkt is ook zichtbaar in de groei van het aantal nieuwe vacatures in 2016, 2017 en 2018.

Uitgifte bedrijventerreinen neemt toe

De uitgifte nam toe van ruim 1 ha in 2014 tot ruim 9 ha in 2018. In totaal is er in de regio Westfriesland tussen 2014 en 2018 23,5 hectare bouwgrond uitgegeven, vooral in de laatste twee jaren. De gemeenten Hoorn, Opmeer en Medemblik gaven de meeste bouwgrond voor bedrijven uit. Per 31 december 2018 bedroeg de voorraad ruim 43 hectare (inclusief 8 hectare voor Koggenland), voornamelijk in de gemeente Hoorn. In Stede Broec is geen bouwgrond beschikbaar voor bedrijven.

Detailhandel volgt landelijk beeld

Ten opzichte van 2016 zijn de bestedingen van inwoners van Westfriesland in zowel de sector dagelijks als de sector niet-dagelijks licht toegenomen. Van de bestedingen in de dagelijkse sector blijft 93 procent binnen Westfriesland. In 2018 werd 61 procent van de aankoop van niet-dagelijkse artikelen gedaan in een fysieke winkel in de regio. De online aankopen nemen in belang toe: van 11 procent in 2011 naar 23 procent in 2018. De afvloeiing naar regio's buiten Westfriesland (dit zijn voornamelijk de regio's Alkmaar en Amsterdam) bleef de laatste twee jaar gelijk. Deze ontwikkelingen zijn in lijn met de landelijke trends in bestedingen in de detailhandel. Het leegstandspercentage (ongecorrigeerde cijfers) in Westfriesland (9,8%) is in 2018 iets hoger dan in de provincie Noord-Holland als geheel (8%).

Toegevoegde waarde in R&T-sector stijgt

De toegevoegde waarde van de sector Recreatie en Toerisme (R&T) bedroeg in 2018 bijna €150 miljoen. Dit is een toename van 24 procent ten opzichte van 2012 (€120 miljoen). In bijna alle clusters is een toename van de toegevoegde waarde zichtbaar. De toegevoegde waarde in het grootste cluster binnen de R&T-sector, de horeca, steeg van €53 miljoen in 2012 tot €64 miljoen in 2018. Het cluster Watersport groeide tussen 2012 en 2018 het sterkst (met 77 procent). In het cluster Vervoer daalde de toegevoegde waarde.

REA-WF bekender geworden, tevredenheid over beschikbaarheid bedrijfshuisvesting en personeel afgenomen

De 158 ondernemers die een digitale vragenlijst invulden, zijn vaker dan de respondenten in 2017 bekend met de Regionaal Economische Agenda Westfriesland: vier van de vijf hebben ervan gehoord of zijn er goed mee bekend. De tevredenheid over het ondernemersklimaat, de bedrijfsomgeving en de gemeentelijke dienstverlening lijken licht toe te nemen, mogelijk mede als gevolg van de aantrekkende economie en de REA-WF. De tevredenheid over beschikbaarheid van bedrijfshuisvesting en personeel zijn duidelijk afgenomen. Ondernemers zijn positief over het contact met de gemeente, de aandacht voor de toeristische sector en de verbeteringen op het gebied van infrastructuur en bereikbaarheid. Ondernemers vragen aandacht voor huisvesting van personeel, vermindering van de regeldruk en verbetering van de communicatie met bedrijven, bijvoorbeeld als het gaat om vergunningverlening.

Conclusie: Economische recessie voorbij, bekendheid programma vergroot

De aantrekkende economie is onder andere zichtbaar in een afname van de werkloosheid, de bedrijvendynamiek en een toename van de openstaande en nieuwe vacatures. Ook nam de hoeveelheid uitgegeven bouwgrond toe in de periode 2014-2016. De arbeidsparticipatie is hoog. Het aantal banen per inwoner is echter relatief laag in Westfriesland. Dit impliceert dat er een grote uitgaande pendel is. In lijn met de landelijke ontwikkelingen in de detailhandel nam de leegstand van winkelruimten toe en kochten de inwoners hun niet-dagelijkse artikelen vaker online, waardoor de bestedingen bij de lokale winkelier (zeker in de non-food) afnamen. De horeca deed het daarentegen beter, met een groei van de toegevoegde waarde. De REA-WF is beter bekend bij ondernemers en de tevredenheid over de gemeentelijke dienstverlening en het ondernemersklimaat lijken licht toe te nemen.

1.3 Ontwikkelingen in de regionale samenwerking

De hoofddoelstelling van het programma is:

Een vitale en toekomstbestendige Westfriesse economie, op basis van goede regionale samenwerking.

De effecten die het programma wil bereiken:

- 1 Behoud en groei van werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en daarmee bestaanszekerheid voor onze inwoners;
- 2 Behoud en groei van investeringen en bestedingen voor het in stand houden van voorzieningen;
- 3 Het behouden en versterken van bedrijfstakken/groepen bedrijven die voorop lopen in vernieuwing. Deze fungeren als motor van economische ontwikkeling. Daarmee laten we ook zien dat onze regio er economisch toe doet in Nederland.

Doelstellingen gedragen

De samenwerkingspartners staan achter de hoofddoelstellingen en de beoogde effecten van het programma. Hierbij geven zij aan dat de beoogde effecten vrij algemeen zijn geformuleerd. Thema's die de samenwerkingspartners missen zijn de woningmarkt en het klimaatakkoord. Daarnaast zou de aansluiting van het economisch beleid van Westfriesland met het economisch beleid van andere regio's verbeterd kunnen worden.

Uitvoering in vijf thema's positief maar kan beter

In de Regionaal-Economische Agenda Westfriesland 2015 zijn vijf thema's geformuleerd:

- 1 Vitale regionale economie;
- 2 Regionaal afgestemde werkomgevingen en infrastructurele verbeteringen;
- 3 Westfriesland als regionale gesprekspartner;
- 4 Westfriesse samenwerking ondernemers, overheid, onderwijs en onderzoek;
- 5 Positionering Westfriesse economie.

Bij de tussenmeting in 2017 is vastgesteld dat er een duidelijke relatie is tussen de hoofddoelstellingen en de vijf thema's. Doordat de verbeteropgave per thema in vrij algemene termen is geformuleerd, is het lastig om de doelmatigheid per thema vast te stellen. De afbakening van de thema's is niet overal helder. De samenwerkingspartners onderschrijven de vijf thema's maar denken dat de uitvoering verbeterd kan worden. Het gaat hier om de snelheid waarmee dingen worden opgepakt, versoepelen van de regelgeving voor (innovatieve) bedrijven, de bereikbaarheid met het OV binnen de regio, de beschikbaarheid van werklocaties voor startende ondernemers, de afstemming van de verschillende ondernemersloketten, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en de vraag of de regio voor alle vraagstukken wel het juiste schaalniveau is (waarbij met name lobby, promotie en woningmarkt op een hoger schaalniveau zouden kunnen plaatsvinden). Een aantal uitvoeringspartners geeft aan dat ze een grotere rol willen spelen in de uitvoering.

Programma ligt op schema, doelbereik moeilijk te bepalen

Het programma REA Westfriesland als geheel ligt op schema. Er zijn inmiddels 14 projecten afgerond en de andere zijn in uitvoering en worden voor een belangrijk deel nog afgerond in 2019. De projecten hebben diverse concrete mijlpalen opgeleverd die bij de doelgroep bekend kunnen zijn via eigen ervaring of berichten in de media. De website www.reawestfriesland.nl biedt informatie over het programma als geheel, de projecten en de gerealiseerde mijlpalen. De berichten worden gedeeld via websites van ondernemersverenigingen en gemeenten. Ook zijn er foto's en filmpjes gemaakt en gedeeld. Daarnaast worden de berichten regelmatig in het Westfriesse Zaken Magazine geplaatst. Een aantal projecten binnen REA-WF zijn doorlopende projecten die onderdeel uitmaken van de bovenregionale samenwerking Noodholland-Noord en die profiteren van de bovenregionale EFRO-subsidie. Het gevoel van de

samenwerkingspartners is dat er veel is gerealiseerd en dat er veel heeft plaatsgevonden, maar of de doelstellingen gehaald zijn, is voor hen moeilijk te bepalen. De relatie tussen de economische ontwikkeling en het programma REA-WF is niet vast te stellen. Veel economische ontwikkelingen zijn met name onderhevig aan conjuncturele ontwikkelingen. Westfriesland wijkt daarin niet af van andere regio's. Daarbij zijn de doelstellingen niet SMART. Zo is er geen streefwaarde voor de gewenste groei van de werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en/of de bestaanszekerheid voor inwoners. Ten slotte ontbreken er cijfers, bijvoorbeeld als het gaat om te meten in hoeverre innovatieve bedrijven versterkt zijn.

Samenwerking heeft zich ontwikkeld

De REA-WF heeft zich ontwikkeld van regionale aanjager tot supporter van (boven)regionale projecten. Een aantal projecten zou zonder de REA-WF niet van de grond gekomen zijn, een aantal projecten kende een regionale spin-off, mede doordat de WBG (Westfriesse Bedrijvengroep) een vervolg oppakt. Een aantal projecten is gestart als regionaal project maar inmiddels opgeschaald tot het niveau van Noord-Holland Noord. Gaandeweg bleek het bovenregionale schaalniveau passender of effectiever dan het regionale schaalniveau. De samenwerkingspartners zijn overwegend positief over de samenwerking met de Westfriesse gemeenten en het Ontwikkelingsbedrijf NHN. Een duidelijke rol- en taakverdeling en duidelijke verwachtingen vooraf kunnen de samenwerking verder verbeteren.

Conclusie: regionale samenwerking Westfriesland heeft veel tot stand gebracht

Regionaal-economische vraagstukken kunnen het best op regionaal niveau, samen met regionale partners opgepakt worden. In de regio Westfriesland heeft het programma REA-WF van de zeven gemeenten veel tot stand gebracht. Vanuit de aanjaagfunctie zijn (regionale) projecten tot stand gekomen waarvan aangenomen mag worden dat die er zonder het programma niet waren geweest, het regionale bedrijfsleven is mede door het programma intensiever gaan samenwerken, de samenwerking tussen gemeenten onderling en met het Ontwikkelingsbedrijf NHN is op onderdelen geïntensiveerd. Tegelijkertijd zijn er door uitvoeringspartners ook verbeterpunten aangedragen, in de (gezamenlijke) formulering van doelen en thema's, de uitvoering van projecten en het meten van resultaten. Hiervan kan bij een eventuele voortzetting van regionaal economisch beleid geleerd worden.

1.4 Aanbevelingen

Doelstellingen meer op tactisch niveau

Bij het opstellen van de REA Westfriesland zijn veel doelen, indicatoren en verbeteropgaven geformuleerd, soms voor het programma als geheel, soms per thema, soms per cluster. Er zijn doelen op strategisch niveau (verbeteren economie), uitvoeringsniveau (vaststellen visie) en soms daar tussenin. De doelstellingen sluiten niet altijd volledig aan bij de verbeteropgaven per thema en ook niet bij de projecten. Dit maakt het lastig om het programma als geheel en de thema's afzonderlijk te evalueren.

Een meer eenvoudige opzet, op hoofdlijnen en aansluitend bij de systematiek van de programmabegroting, maakt het makkelijk om het programma te evalueren:

- Voor het gehele programma: **Wat** willen we bereiken (enkele meetbare en realistische streefwaarden op strategisch niveau: wat doet het voor de economie, bijvoorbeeld hogere toename werkgelegenheid dan in de referentieregio's, verhoudingsgetal banen en beroepsbevolking);
- Per project/thema: **Wat** gaan we daarvoor doen (doelstellingen op tactisch niveau: wat willen we gezamenlijk bereiken, bijvoorbeeld organiseren aantal cursussen/opleidingen, verkrijgen Europese subsidie, openen startersloket, ondertekenen gezamenlijk plan van aanpak voor terugdringen leegstand);

- Per thema: **Wat mag het kosten** (financiële bijdrage vanuit regio en samenwerkingspartners). Daarbij zou, gezien de relatief beperkte budgetten, een minder versnipperde toedeling van middelen effectiever kunnen zijn.

Uiteraard is het belangrijk om te weten hoe de regionale economie zich ontwikkelt, maar de invloed van beleid op de regionale economie is beperkt. Conjuncturele ontwikkelingen hebben méér invloed dan beleid. Het is daarom zinvoller om het projectresultaat te bepalen en daarop te evalueren.

Bij voortzetting van regionaal-economisch beleid: samenwerkingspartners vroeg betrekken

Bij een voortzetting van het REA-programma is het verstandig om de samenwerkingspartners (stakeholders in de regio, uitvoeringspartners, andere (boven)regionale overheden zoals de regiogemeenten, andere regio's in Noord-Holland Noord, de HbA-organisatie, Ontwikkelingsbedrijf NHN, zorginstellingen en het georganiseerde bedrijfsleven) vroegtijdig te betrekken om tot een gezamenlijk gedragen focus te komen voor het regionale economische beleid. Daarbij is van belang om scherp te krijgen welke zaken je lokaal, regionaal en bovenregionaal wilt en kunt oppakken. Formuleer concrete, realistische doelstellingen die aansluiten bij de inspanningen en het schaalniveau. Zo zou toeristische marketing wellicht beter op een hoger schaalniveau dan de regio Westfriesland opgepakt kunnen worden, wat betekent dat ook de doelstellingen of streefwaarden op dat niveau geformuleerd worden.

De financiering van economische projecten na afloop van de looptijd van de REA-WF is nog onduidelijk. Mogelijkheden (ook in combinatie) zijn:

- nieuw EZ programma PACT 7.1;
- binnen het basispakket van ONHN onderbrengen;
- met meer financiële inbreng vanuit het bedrijfsleven;
- met provinciale subsidieregelingen.

Een aantal economische thema's of projecten valt beleidsmatig binnen de regionale verantwoordelijkheid van de samenwerkende gemeenten (en dus onder het budgetrecht van de raden), bij andere projecten is een bijdrage vanuit de samenwerkingspartners (financieel of materieel) niet onlogisch. Bij een voortzetting zouden de ondernemers(collectieven) een grotere rol kunnen spelen in de uitvoering. Daarmee zouden ze ook zelf mede invulling kunnen geven aan hun wens om méér te doen voor het zittende bedrijfsleven.

Borgen of en hoe lopende projecten voortgezet worden

Parallel aan of los van de discussie over voortzetting van regionaal-economisch beleid speelt de vraag over voortzetting van lopende projecten. Er zijn enkele projecten opgestart onder de REA, waarvan de indruk is dat ze waardevol zijn, en die nog niet zijn afgerond. Met betrokkenen zouden afspraken gemaakt moeten worden over al dan niet continueren van deze projecten, mogelijk binnen PACT 7.1.

HOOFDSTUK

Inleiding

2. Inleiding

2.1 Aanleiding

De zeven gemeenten in Westfriesland werken, in samenwerking met het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord, Greenport Noord-Holland Noord en het georganiseerde bedrijfsleven (WBG), aan een vitale toekomstbestendige Westfriesse economie op basis van goede regionale samenwerking. Om de inzet te structureren en om de effecten van deze inspanningen te meten, is in 2015 de Regionaal Economische Agenda Westfriesland (REA-WF) ontwikkeld. Binnen vijf thema's zijn 20 programma's/projecten opgezet. Hierbij richt de regio Westfriesland zich vooral op de topsectoren agribusiness, water en leisure en in mindere mate op energie en health. Het totale budget is € 175.000, - op jaarbasis voor een periode van vier jaar (2016-2019). Deze rapportage is een eindmeting van de effecten en de voortgang op de Regionaal Economische Agenda. In december 2017 is een tussenmeting verschenen.

2.2 Onderzoeksdoel

In dit onderzoek staat het volgende doel centraal:

Het uitvoeren van een eindevaluatie van de Regionaal Economische Agenda Westfriesland, gebaseerd op de centrale doelstelling: *een vitale en toekomstbestendige Westfriesse economie, op basis van goede regionale samenwerking, die gewaardeerd wordt door ondernemers en samenwerkingspartners.*

Het onderzoek valt uiteen in vier deelvragen:

1. Hoe heeft de regionale economie in Westfriesland zich ontwikkeld tussen 2012 en 2018, in relatie tot referentieregio's?
2. Hoe waarden ondernemers de ontwikkeling van het ondernemersklimaat?
3. Hoe heeft de regionale samenwerking zich ontwikkeld en welke doelstellingen zijn gerealiseerd?
4. Hoe waarden de samenwerkingspartners het programma REA-WF?

2.3 Aanpak van het onderzoek

Voor dit onderzoek zijn verschillende methoden gebruikt.

- **Economische ontwikkeling:** *Analyse van beschikbare cijfers en digitale ondernemerspeiling.*
Een belangrijke vraag is hoe de werkgelegenheid en de werkloosheid zich hebben ontwikkeld in relatie tot de referentieregio's¹ die ook gebruikt zijn in het onderzoek De Staat van Westfriesland 2013, dat I&O Research destijds heeft uitgevoerd en dat mede aan de basis heeft gestaan van de Regionaal-Economische Agenda Westfriesland². Voor de ontwikkeling van het aantal vestigingen, werkzame personen en bedrijvendynamiek is gebruik gemaakt van het Provinciaal Werkgelegenheidsregister Noord-Holland en het CBS. Voor de ontwikkeling van de beroepsbevolking en de werkloosheid is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS en het UWV Werkbedrijf. Aan ondernemers is in een korte digitale peiling gevraagd hoe zij de ontwikkeling van het ondernemersklimaat waarden.
- **Ontwikkelingen in de regionale samenwerking:** *Analyse van beleidsstukken en telefonische interviews.*
Op basis van de oorspronkelijke Uitvoeringsagenda REA en de Voortgangsrapportage REA van medio 2019 over de aanpassingen in het REA-programma is een analyse gemaakt van de mate waarin de doelstellingen zijn gerealiseerd en welke ontwikkelingen zichtbaar (kunnen) zijn voor de doelgroep.

¹ Zuidoost-Friesland, Zuidoost-Zuid-Holland, Zuidwest-Gelderland, West-Noord-Brabant, Zuidwest-Drenthe, Achterhoek en Midden-Limburg

² De Staat van Westfriesland vormt de monitor van het Pact van Westfriesland. De REA Westfriesland is één van de uitvoeringsprogramma's onder dit Pact.

Aan acht samenwerkingspartners is gevraagd hoe zij het programma, de doelstellingen, de uitvoering, de samenwerking en de resultaten ervaren.

2.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 staat het antwoord op de eerste twee deelvragen: Hoe heeft de regionale economie in Westfriesland zich ontwikkeld tussen 2012 en 2018, in relatie tot referentieregio's? En hoe waarderen ondernemers de ontwikkeling van de diverse aspecten van het ondernemersklimaat?

Hoofdstuk 4 gaat in op de derde en vierde deelvraag: Hoe heeft de regionale samenwerking zich ontwikkeld en in welke mate dragen de gerealiseerde mijlpalen bij aan de oorspronkelijke doelstellingen? En hoe waarderen de samenwerkingspartners de beleidsdoelstellingen, de uitvoeringsprogramma's, de effectiviteit en de samenwerking? Het rapport begon met een managementsamenvatting en aanbevelingen.

In bijlage 1 staat een overzicht van de functies van de geïnterviewde personen, bijlage 2 bevat het interviewprotocol en bijlage 3 de vragenlijst van de digitale ondernemerspeiling.

HOOFDSTUK

Ontwikkeling regionale economie en ondernemersklimaat

3. Ontwikkeling regionale economie en ondernemersklimaat

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de ontwikkeling van de economie en het ondernemersklimaat op basis van beschikbare cijfers en een digitaal onderzoek onder ondernemers in de regio. De paragrafen 3.2 tot en met 3.7 beschrijven de ontwikkeling van de werkgelegenheid en bedrijvendynamiek naar sector, de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, op bedrijventerreinen, in de detailhandel en in de sector Recreatie en Toerisme. Hierbij wordt zoveel mogelijk de periode 2012-2018 aangehouden, waarbij ook de stand van de tussenmeting (peiljaar 2016) wordt weergegeven. Voor de meeste indicatoren hebben de cijfers betrekking op de regio Westfriesland als geheel, in het geval van de bedrijvendynamiek en aantallen vacatures zijn alleen cijfers voor een hoger schaalniveau beschikbaar. Waar mogelijk wordt, net als bij de tussenmeting, vergeleken met een aantal referentieregio's die geselecteerd zijn in het kader van De Staat van Westfriesland, 2013. Paragraaf 3.8 beschrijft hoe de ondernemers in de regio de ontwikkeling van diverse aspecten van het ondernemersklimaat waarderen.

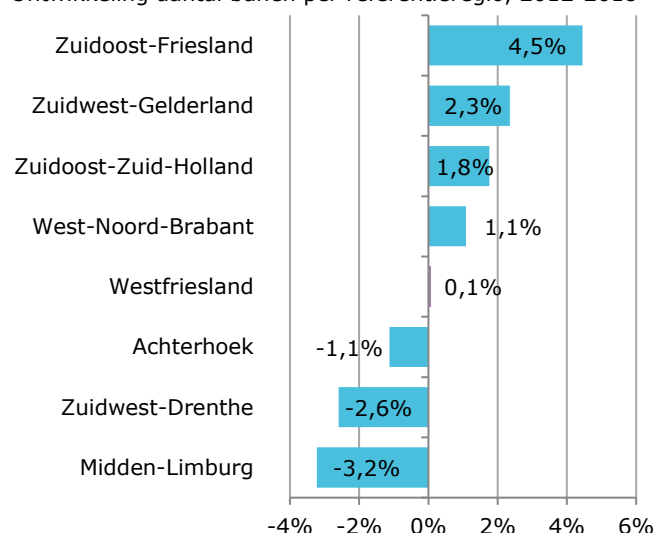
3.2 Werkgelegenheid

Werkgelegenheid terug op niveau 2012

In Nederland als geheel was de werkgelegenheid in 2016 na een lichte daling weer op het niveau van 2012. De laatste twee jaren was er opnieuw groei waardoor de groei over de periode 2012-2018 uitkomt op 4 procent. Voor Westfriesland geldt dat de werkgelegenheid in 2018 (twee jaar later dan Nederland) weer op het niveau is van 2012. De regio scoort daarmee gemiddeld ten opzichte van de referentieregio's. Drie van de zeven regio's kennen nog krimp ten opzichte van 2012. De andere vier lieten groei zien, met Zuidoost-Friesland als sterkste groeier.

Figuur 3.1

Ontwikkeling aantal banen per referentieregio, 2012-2018

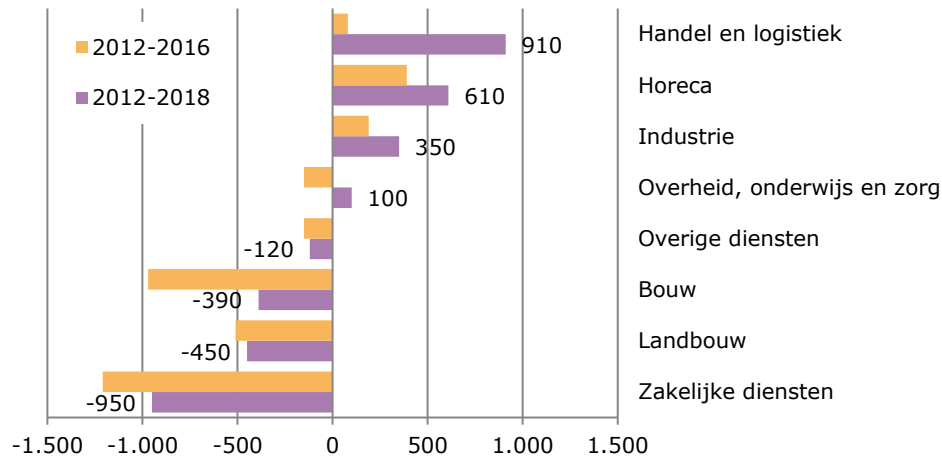
Bron: LISA

In de periode 2012-2018 groeide de werkgelegenheid in de sectoren Handel/logistiek, Horeca en Industrie. Met name de groei van werkgelegenheid in de Handel en logistiek in de afgelopen twee jaren is opvallend. In de sectoren Zakelijke dienstverlening, Bouw en Landbouw en in mindere mate de Overige

dienstverlening daalde in de periode 2012-2018 het aantal banen. De publieke sector kende tot 2016 nog krimp maar komt in 2018 op een bescheiden groei uit (+100).

Figuur 3.2

Ontwikkeling aantal banen* per sector in Westfriesland, 2012-2016** en 2012-2018

Bron: LISA, bewerking I&O Research

*afname banen in zakelijke diensten mogelijk deels als gevolg van opschoningsactie Handelsregister KvK

** door aanpassing van historische cijfers in het werkgelegenheidsregister kunnen de aantallen afwijken van de tussenevaluatie

3.3 Bedrijvendynamiek

Positief saldo vooral door flexibilisering van de arbeidsmarkt

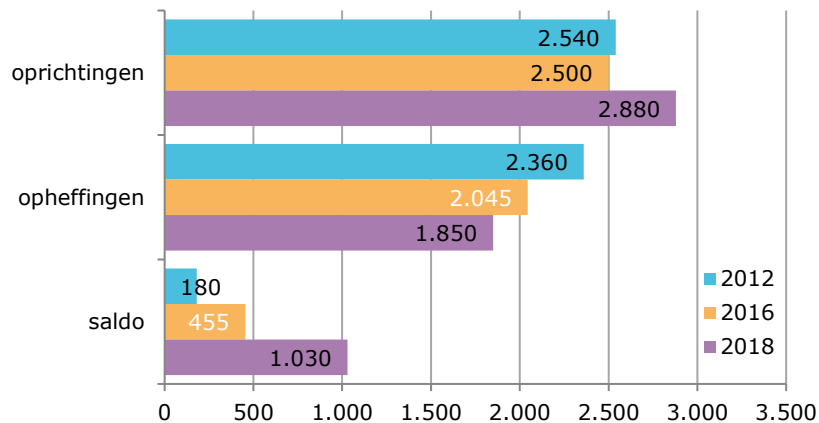
Het CBS publiceert gegevens over het aantal oprichtingen en opheffingen in COROP-gebied Kop van Noord-Holland³. Ter referentie: de regio Westfriesland omvat 55 procent van het aantal banen en vestigingen in de Kop van Noord-Holland. In 2018 waren er bijna 2.900 oprichtingen in de Kop van Noord-Holland, een duidelijke toename ten opzichte van zowel 2012 als 2016. Het aantal opheffingen kende in de afgelopen jaren een dalende trend met uiteindelijk 1.850 opheffingen in 2018. Er is dus sprake van een positief saldo van ruim 1.000 bedrijven in 2018.

Een kanttekening bij deze cijfers is dat er (zoals ook landelijk) sprake is van een toename van het aantal ZZP'ers, mede als gevolg van de flexibilisering van de arbeidsmarkt. Overigens daalde tussen 2012 en 2018 het totaal aantal vestigingen in de regio licht. Dit komt doordat er naast opheffingen en oprichtingen ook verhuizing (vestiging en vertrek) zijn geweest.

³ Den Helder, Drechterland, Enkhuizen, Hollands Kroon, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec, Texel

Figuur 3.3

Bedrijvendynamieksaldo Kop van Noord-Holland, 2012, 2016 en 2018

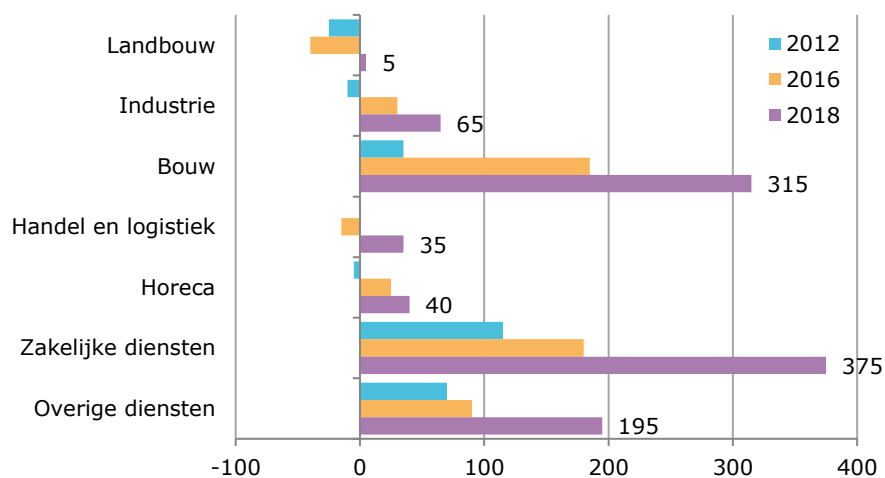

Bron: CBS Vestigingen van bedrijven

Het grootste aantal oprichtingen was te vinden in de Zakelijke diensten. Ook de Bouw is zowel in 2016 als in 2018 qua vestigingen sterk gegroeid, vooral door een sterke groei van het aantal ZZP'ers. Dit blijkt ook uit het feit dat de werkgelegenheid in de Bouw tussen 2012 en 2018 daalde. In 2016 waren er in de sectoren Landbouw en Handel/logistiek meer opheffingen dan oprichtingen. In 2018 nam het aantal vestigingen weer toe.

Figuur 3.4

Bedrijvendynamieksaldo Kop van Noord-Holland per sector, 2012, 2016 en 2018

Bron: CBS Vestigingen van bedrijven

3.4 Arbeidsparticipatie en werkloosheid

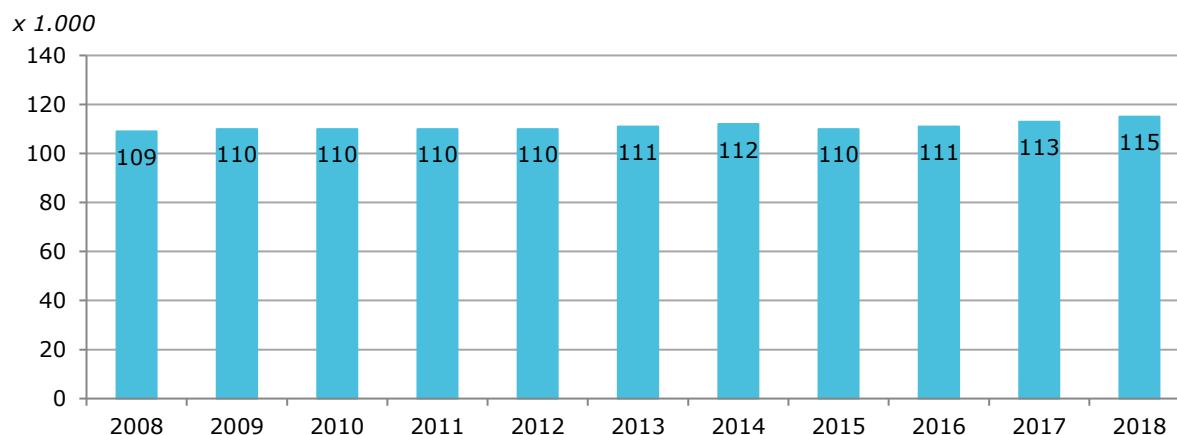
Omvang beroepsbevolking grootste in 10 jaar

Tussen 2012 en 2016 schommelde de omvang van de beroepsbevolking⁴ in Westfriesland tussen de 110.000 en 112.000 personen. Vanaf 2017 nam de beroepsbevolking toe tot 115.000 in 2018. Dit is de grootste omvang in de afgelopen 10 jaar. De bevolking is tussen 2012 en 2018 ook gestegen (met bijna 4.000), maar dat verklaart niet de hele groei van de beroepsbevolking. Er zullen ook méér mensen hebben besloten deel te nemen aan het arbeidsproces.

⁴ Alle personen van 15 tot en met 74 jaar die werken of officieel werkloos zijn

Figuur 3.5

Beroepsbevolking Westfriesland, 2012-2018

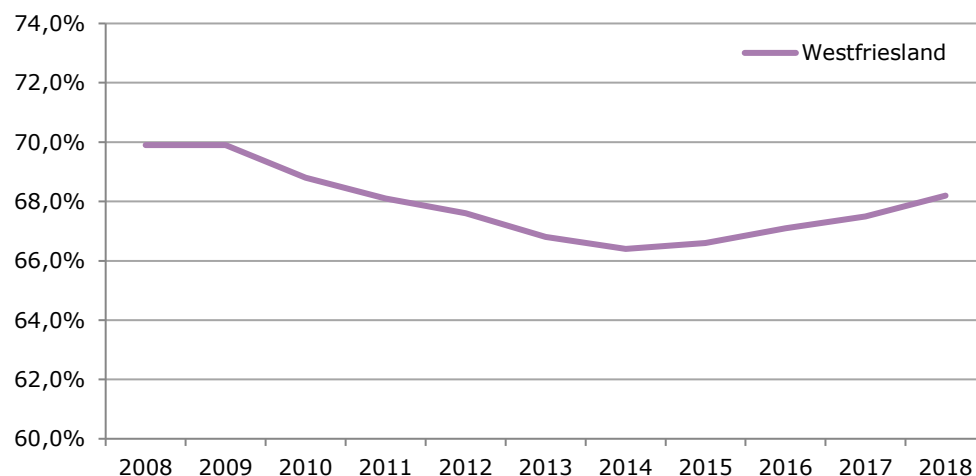
Bron: CBS

Netto arbeidsparticipatie: na daling nu periode van herstel

Tussen 2008 en 2014 was er in Westfriesland sprake van een daling van de netto arbeidsparticipatie (het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking van 15 tot 75 jaar). Daarna nam de arbeidsparticipatie weer toe, via 67,1 procent in 2016 tot 68,2 procent in 2018. De afzonderlijke gemeenten in Westfriesland laten een vergelijkbare trend zien: daling tot de periode 2013-2015 gevolgd door herstel van de arbeidsdeelname in de jaren 2016 t/m 2018. In alle gemeenten ligt de arbeidsdeelname in 2018 nog onder het niveau van 2008.

Figuur 3.6

Netto arbeidsparticipatie regio Westfriesland, 2008-2018

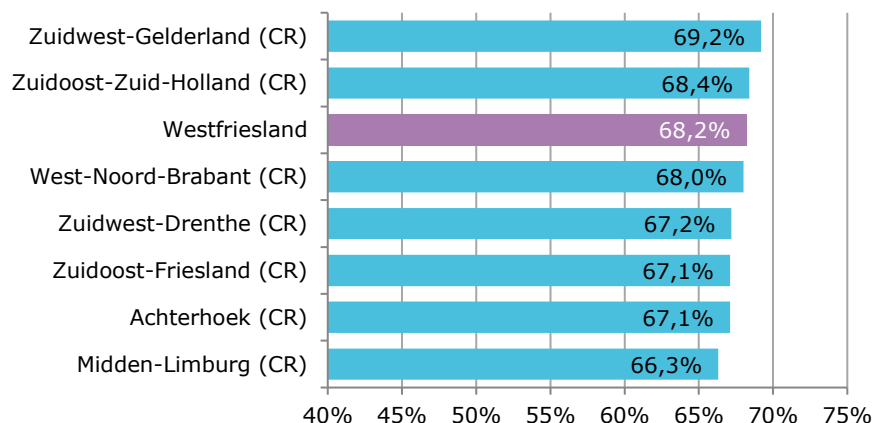

Bron: CBS Arbeidsdeelname

In vergelijking met de referentieregio's is de netto arbeidsparticipatie in Westfriesland gemiddeld tot hoog. Alleen Zuidwest-Gelderland en Zuidoost-Zuid-Holland hebben een hogere arbeidsparticipatie.

Figuur 3.7

Netto arbeidsparticipatie referentieregio's, 2018

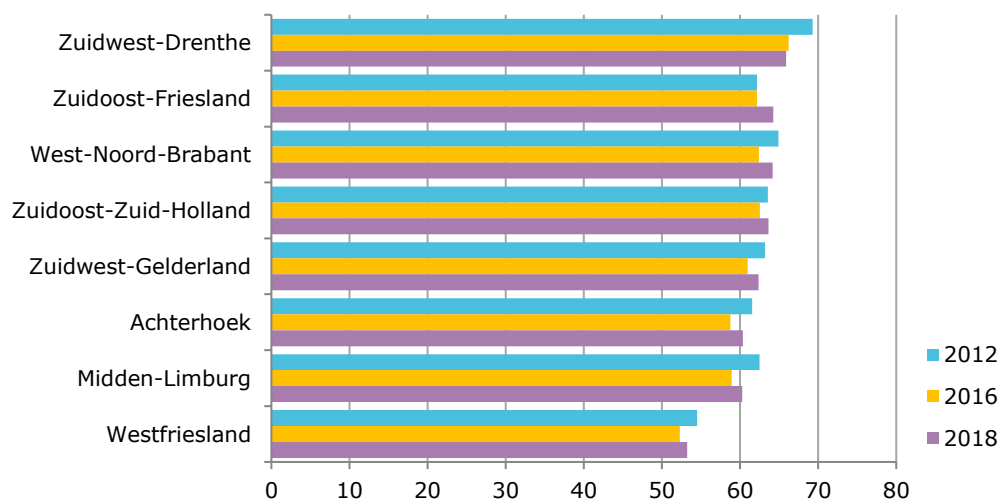
Bron: CBS Arbeidsdeelname

Aantal banen per inwoner relatief laag

Hoewel de arbeidsdeelname gemiddeld tot hoog is, scoort Westfriesland laag als het gaat om het aantal banen per 100 inwoners (tussen 15 en 75 jaar). In 2012 waren er 54 banen per 100 inwoners, in 2018 waren dit er 53.

Figuur 3.8

Aantal banen per 100 inwoners, referentieregio's, 2012, 2016 en 2018

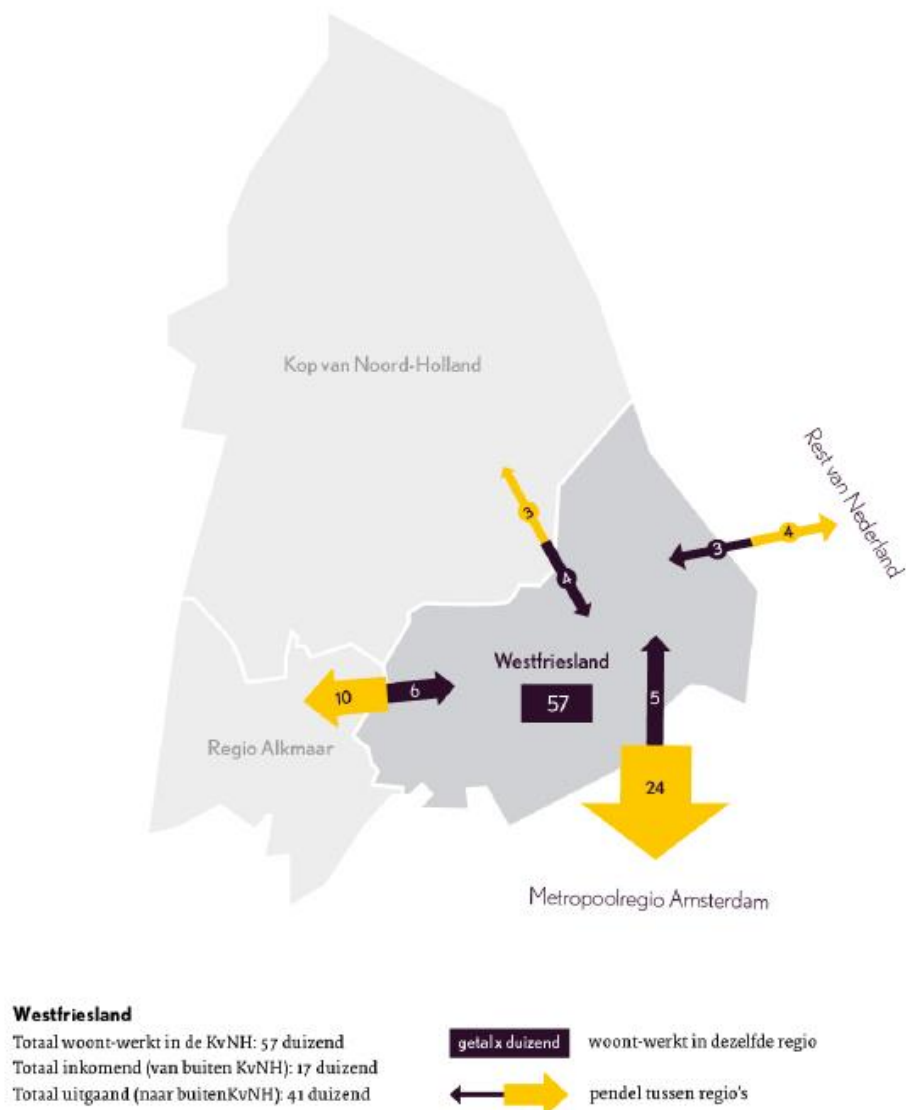

Bron: CBS

De regio is vergeleken met de referentieregio's dus méér als een woonregio dan als een werkregio te typeren. Inwoners van de regio Westfriesland werken relatief vaak buiten de regio.

Figuur 3.9

Pendelstromen Westfriesland, inkomende en uitgaande pendel; x 1.000 werknemers; 2018

Bron: CBS (bewerking NEO Observatory en TNO)

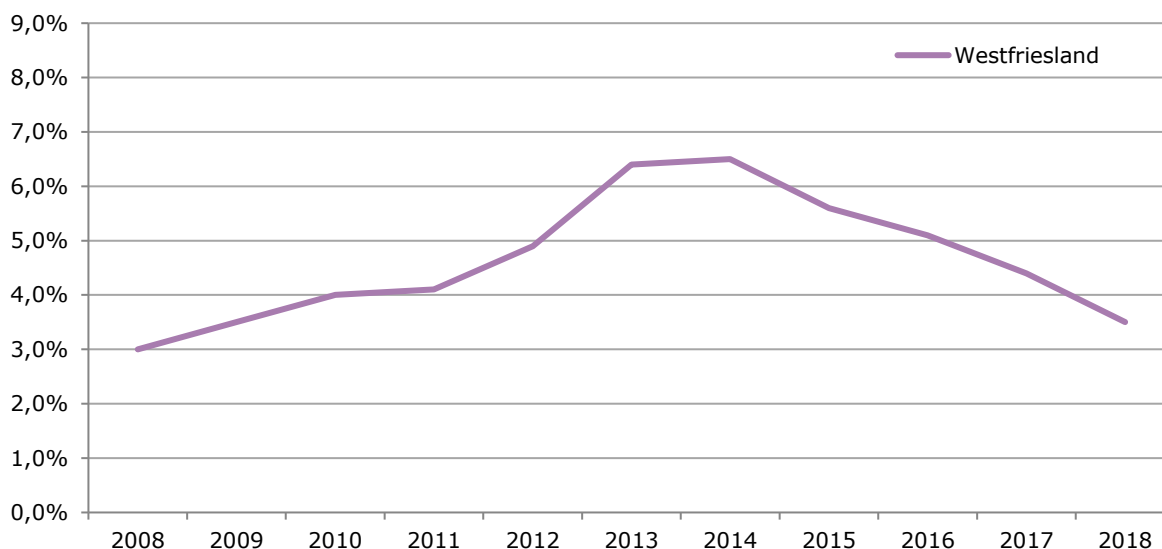
Daling werkloosheid zet door

Tussen 2008 en 2014 steeg de werkloosheid in Westfriesland van 3 procent naar 6,5 procent. Daarna nam de werkloosheid weer af, via 5,2 procent in 2016 tot 3,5 procent in 2018. De werkloosheid ligt daarmee onder het niveau van 2012.

In 2016 was de werkloosheid in Westfriesland met 5,2 procent relatief laag, in vergelijking met de referentieregio's. In 2018 scoort Westfriesland gemiddeld, met een percentage van 3,5 procent.

Figuur 3.10

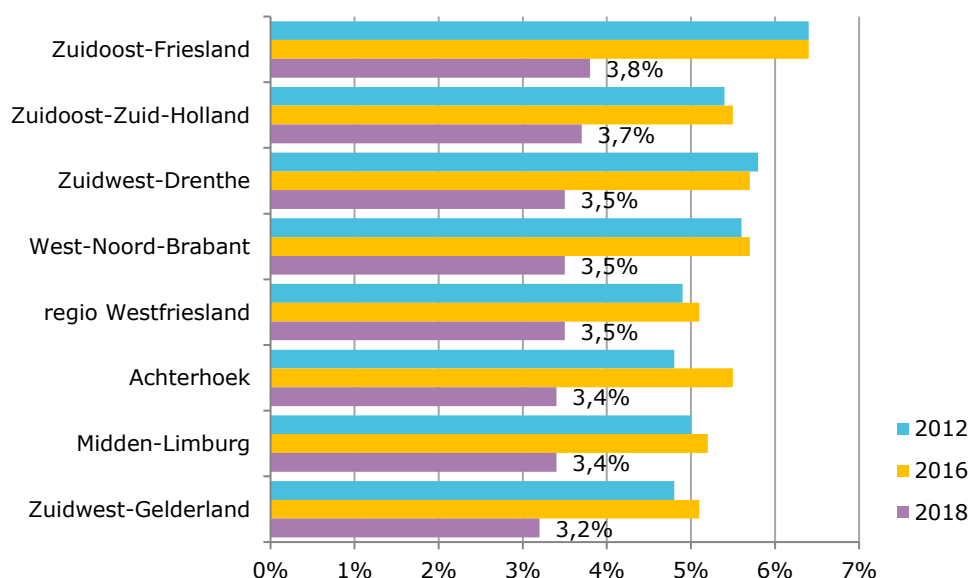
Werkloosheid regio Westfriesland, 2008-2018

Bron: CBS Arbeidsdeelname

Figuur 3.11

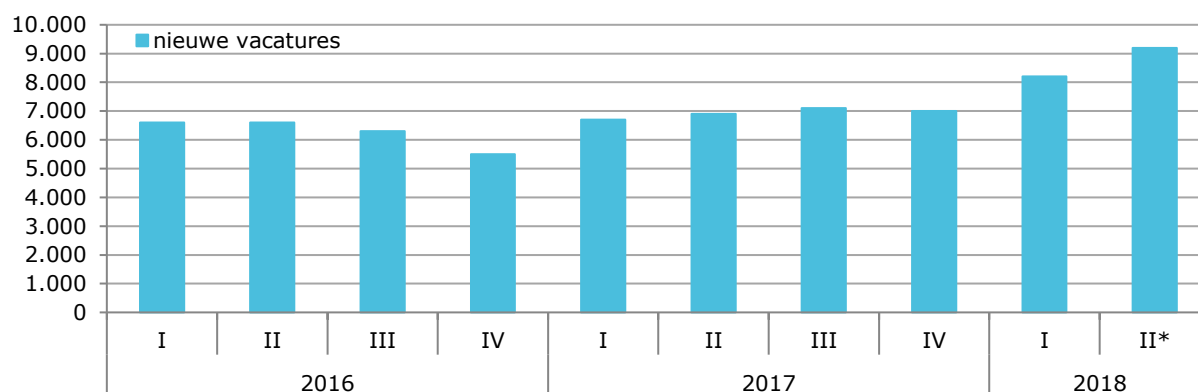
Werkloosheid referentieregio, 2012, 2016 en 2018

Bron: CBS Arbeidsdeelname

Stijging aantal nieuwe vacatures in 2018

Het aantrekken van de arbeidsmarkt is ook zichtbaar in de groei van het aantal vacatures. Het aantal nieuwe vacatures in de arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord lag in 2016 en 2017 grofweg tussen de 6.000 en 7.000 per kwartaal. In 2018 nam het aantal nieuwe vacatures toe tot naar schatting ruim 9.000 in het tweede kwartaal van 2018. Ter referentie: de regio Westfriesland heeft zo'n 30 procent van het aantal banen in de arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord.

Figuur 3.12Ontwikkeling aantal nieuwe vacatures, arbeidsmarktregio Noord-Holland Noord, 2016 – 2018 2^e kwartaal

Bron: UWV. *schatting

3.5 Bedrijventerreinen

Voorraad uitgeefbaar terrein op gelijk niveau

Het aanbod bouwgrond op bedrijventerreinen/kantorenlocaties in de regio Westfriesland was ruim 130 ha netto in de periode 2014-2016. In de jaren 2017 en 2018 is de planvoorraad naar beneden bijgesteld, voornamelijk door het schrappen van het beoogde bovenregionale bedrijventerrein Distriport in Koggenland. Onderdeel van het oorspronkelijke plan Distriport was een lokaal bedrijventerrein voor Koggenland van 8 hectare netto. Deze 8 hectare blijft voor de gemeente Koggenland gereserveerd en zal op een andere locatie worden ingevuld. De voorraad voor de regio komt in 2018 uit op ruim 43 hectare (inclusief 8 hectare voor Koggenland), voornamelijk in de gemeente Hoorn. In Stede Broec is geen bouwgrond beschikbaar voor bedrijven.

Tabel 3.1

Aanbod bouwgrond bedrijfskavels in netto hectares per gemeente, 2014-2018 (peildatum 31 december)

	2014	2015	2016	2017	2018
Drechterland	2,4	2,3	2,0	1,7	1,4
Enkhuizen	5,5	5,2	4,7	4,0	3,6
Hoorn	30,0	32,6	31,8	25,9	25,4
Koggenland	70,5	70,0	69,5	8,3	8,0
Medemblik	16,4	16,6	16,6	5,6	3,4
Opmeer	6,4	6,2	5,9	5,9	1,5
Stede Broec	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	131,3	132,8	130,5	51,4	43,4

Bron: IBIS, bewerking I&O Research

Uitgifte bedrijventerrein gestegen

De hoeveelheid uitgegeven bouwgrond nam toe in de afgelopen jaren, van 1,2 ha in 2014 tot ruim 9 ha in 2018. In totaal is er in de regio Westfriesland tussen 2014 en 2018 23,4 hectare bouwgrond verkocht, vooral in de laatste twee jaren. Het grootste deel van de uitgifte vond plaats in de gemeente Hoorn (ruim 10 ha) en de gemeenten Opmeer en Medemblik (beide ruim 4 ha).

Tabel 3.2

Transacties van bouwgrond bedrijfskavels in ha per gemeente, 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018	TOTAAL
Drechterland	0	0,1	0,3	0,1	0,5	1,0
Enkhuizen	0	0,4	0,5	0,5	0,7	2,1
Hoorn	0,8	0	1,0	5,8	2,7	10,3
Koggenland	0	0,4	0,6	0,2	0,3	1,5
Medemblik	0,4	0,8	0,5	0,5	1,9	4,1
Opmeer	0	0,3	0,3	0,9	3,0	4,5
Stede Broec	0	0	0	0	0,0	0
Totaal	1,2	2,0	3,2	8,0	9,1	23,5

Bron: IBIS, bewerking I&O Research

3.6 Detailhandel

Bestedingen in detailhandel toegenomen

De bestedingen van inwoners van de regio Westfriesland bedroegen in 2018 €1.213 miljoen. Voor ongeveer de helft waren dit aankopen van dagelijkse artikelen (levensmiddelen, drogisterijartikelen, schoonmaakartikelen). Ten opzichte van 2016 zijn de bestedingen in zowel de sector dagelijks als de sector niet-dagelijks licht toegenomen, conform het landelijk beeld.

Tabel 3.3

Bestedingen inwoners regio Westfriesland, 2016* en 2018 (in mln. euro)

	2016	2018
dagelijks	€ 570	€ 593
niet-dagelijks	€ 608	€ 620
TOTAAL	€ 1.178	€ 1.213

* dit getal wijkt af van de cijfers over 2016 in de tussenrapportage. Bij het onderzoek in 2018 zijn de cijfers over 2016 herberekend.

Bron: I&O Research (2018), Koopstromenonderzoek Randstad

Afvloeiing online gestegen

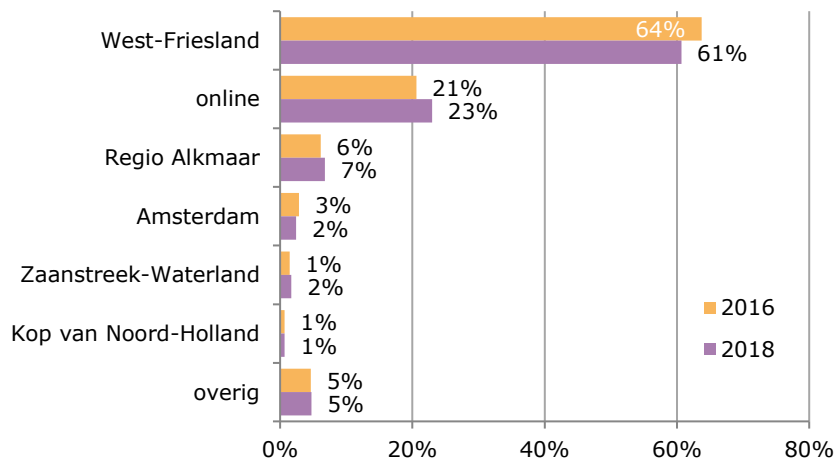
Van de bestedingen in de dagelijkse sector blijft 93 procent binnen Westfriesland. Anderhalf procent vloeit af naar de regio Alkmaar. De Kop van Noord-Holland ontvangt een half procent. Het aandeel bestedingen in de dagelijkse sector dat online gedaan werd, steeg van 0,5 procent in 2011 naar 2,1 procent in 2018.

In 2011 werd bijna drie kwart van de bestedingen aan niet-dagelijkse artikelen gedaan in winkels binnen de regio Westfriesland (73%). In 2016 was dit aandeel gedaald naar bijna twee derde (64%) en in 2018 verder naar 61 procent. Dit komt voornamelijk door een groei van bestedingen bij online winkels: van 11 procent in 2011 naar 23 procent in 2018. De afvloeiing naar regio's buiten Westfriesland (dit zijn voornamelijk de regio's Alkmaar en Amsterdam) bleef de laatste twee jaar gelijk.

Deze ontwikkelingen zijn in lijn met de landelijke trends in bestedingen in de detailhandel.

Figuur 3.13

Afvloeiing bestedingen niet-dagelijkse artikelen door inwoners regio Westfriesland, 2016 en 2018

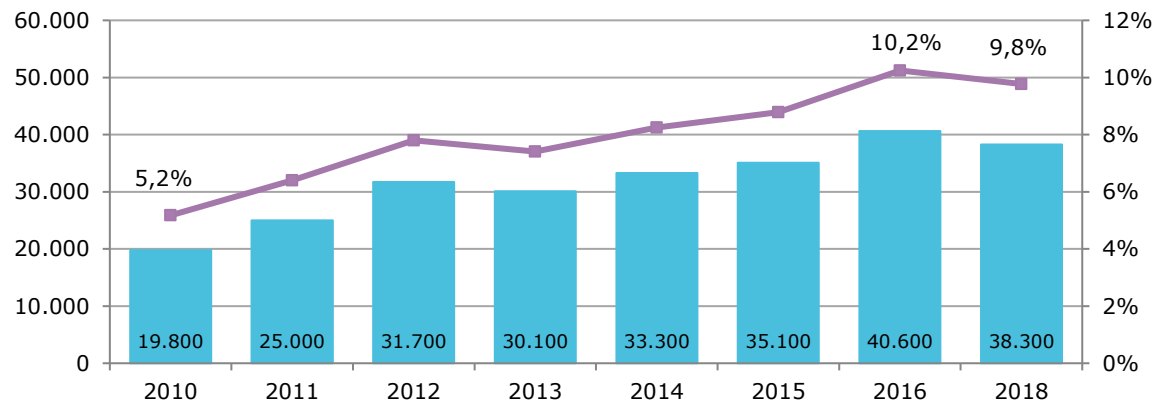
Bron: I&O Research (2018), Koopstromenonderzoek Randstad

Leegstand niet verder toegenomen

In de afgelopen jaren nam de leegstand van winkelpanden in Westfriesland toe. In 2010 stond bijna 20.000 m² van het totale beschikbare winkelvloeroppervlak leeg (5,2%). In 2016 was dit verdubbeld tot ruim 40.000 m² (10,2%). In de laatste twee jaar is er sprake van een lichte daling van de leegstand van het winkelvloeroppervlak, het aantal lege panden bleef wel gelijk.

Figuur 3.14

Ontwikkeling leegstand winkelvloeroppervlak in m² en procentueel, regio Westfriesland, 2010-2018*

* In deze rapportage zijn, in tegenstelling tot de tussenrapportage, ongecorrigeerde cijfers voor leegstand gebruikt

Bron: Locatus, bewerking I&O Research

Het leegstandspercentage in Westfriesland is hoger dan in de provincie Noord-Holland als geheel. Daar was in 2018 het leegstandspercentage (winkelvloeroppervlak) 8%.

3.7 Toegevoegde waarde Recreatie en Toerisme

Een maat om de ontwikkelingen in de toeristische sector te meten, is de toegevoegde waarde⁵. Het houdt rekening met omzetontwikkeling en werkgelegenheidsontwikkeling. De toegevoegde waarde van de

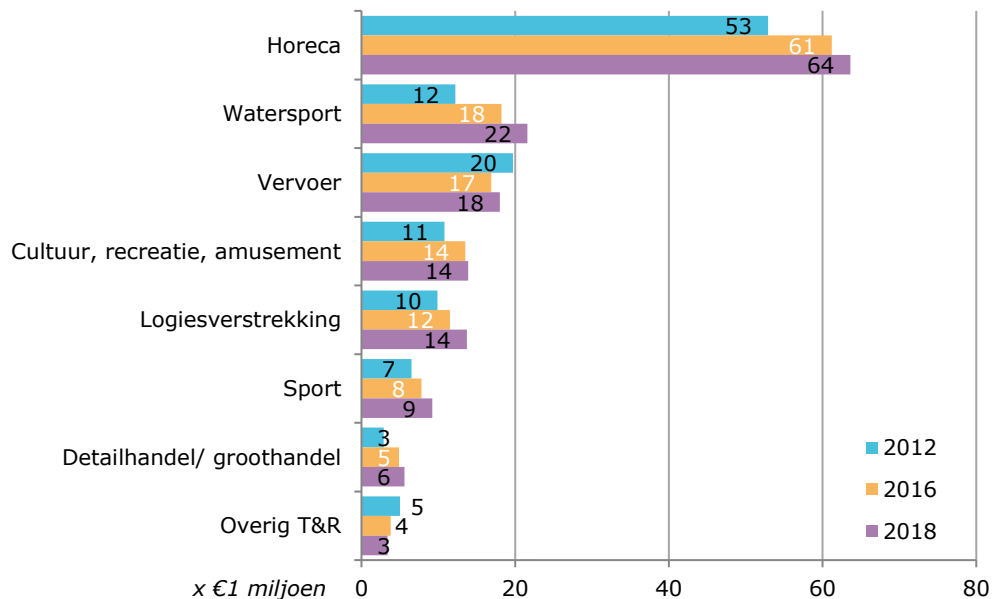
⁵ Het verschil tussen de marktwaarde van productie en de daarvoor ingekochte grondstoffen. Het is dus gelijk aan de omzet minus het aankoopbedrag (niet gelijk aan omzet minus de kosten, dit is winst). Om te kunnen vergelijken zijn constante prijzen van 2010 gebruikt.

sector Recreatie en Toerisme (R&T) bedroeg in 2018 bijna €150 miljoen. Dit is een toename van 24 procent ten opzichte van 2012 (€120 miljoen).

In bijna alle clusters is een toename van de toegevoegde waarde zichtbaar. In het grootste cluster binnen de R&T-sector, de horeca, steeg de toegevoegde waarde van €53 miljoen in 2012 tot €64 miljoen in 2018. De toegevoegde waarde van het cluster Watersport groeide tussen 2012 en 2018 het sterkst (met 77 procent). In het cluster Vervoer (taxi-, bus- en (stoom)tram-vervoer, voor zover recreatief van aard) bedroeg de toegevoegde waarde in 2018 minder dan in 2012.

Figuur 3.15

Toegevoegde waarde toeristische sector in miljoen €, regio Westfriesland, 2012, 2016 en 2018*

* De cijfers over 2012 en 2016 wijken af van eerdere publicaties i.v.m. aanpassingen in bestanden met terugwerkende kracht

Bron: LISA, bewerking I&O Research

3.8 Waardering ontwikkeling ondernemersklimaat door ondernemers

Een aantal REA-doelstellingen heeft betrekking op de waardering van ondernemers voor het ondernemersklimaat. Voor het meten van de waardering van ondernemers is gekozen voor het uitvoeren van een eigen digitaal onderzoek onder leden van ondernemersverenigingen in de regio Westfriesland, in combinatie met een open link voor niet-aangesloten ondernemers die willen deelnemen aan het onderzoek. In 2017 is dezelfde aanpak gebruikt. Tussen begin augustus 2019 en eind september 2019 vulden 158 ondernemers de korte vragenlijst in. Zij beantwoordden vragen over het ondernemersklimaat, vestigingsklimaat, bedrijfsomgeving, beschikbaarheid van personeel, huisvesting, regeldruk, dienstverlening en vergunningverlening. Daarnaast konden zij in een aantal open vragen aangeven wat er goed gaat en of er volgens hen verbeterpunten zijn.

Ondanks de omvang (158 ondernemers met een redelijke afspiegeling van de populatie wat betreft sector en bedrijfsgrootte) zijn de uitkomsten niet voor de regio als geheel representatief. Dit komt met name door de lage respons in Enkhuizen en de hoge respons in Medemblik. Voor de uitspraken over ontwikkelingen in de regio moet een betrouwbaarheidsmarge van 0,4 bij rapportcijfers worden aangehouden. Met andere woorden, een ontwikkeling van een 6,3 naar een 6,7 kan veroorzaakt worden door statistische marges en hoeft geen verbetering te betekenen.

Tabel 3.4

Respons naar gemeente en bedrijfsgrootte

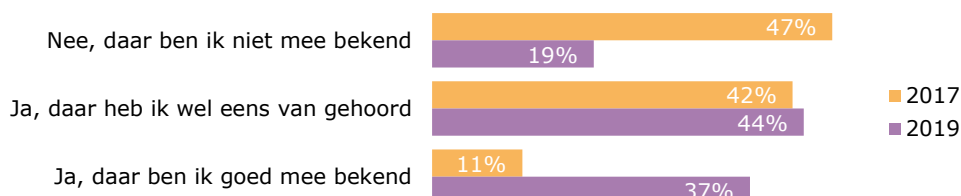
GEMEENTE	AANTAL	%	BEDRIJFSGROOTTE	AANTAL	%
Drechterland	13	8%	tot 1 fte	35	22%
Enkhuizen	1	1%	2 t/m 5 fte	55	35%
Hoorn	25	16%	6 t/m 10 fte	23	15%
Koggenland	7	4%	11 t/m 50 fte	41	26%
Medemblik	96	61%	meer dan 50 fte	4	3%
Opmeer	9	6%			
Stede Broec	7	4%			
TOTAAL	158	100%	TOTAAL	158	100%

Vier van de vijf kennen Regionaal Economische Agenda

Als eerste is gevraagd naar de bekendheid met de Regionaal Economische Agenda Westfriesland. Hierbij werd een aantal voorbeeldprojecten genoemd: Startersloket, Werkbij West-Friesland/Platform jong talent, glasvezelaanleg, Kom binnen bij de bedrijvendagen, Seed Valley ledkar/plantrover en toeristische marketing Holland boven Amsterdam. Ten opzichte van de peiling in 2017 is de bekendheid onder ondernemers toegenomen.

Figuur 3.16

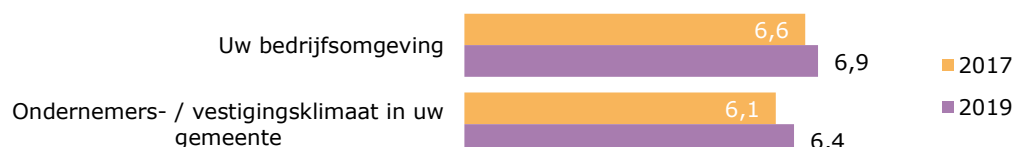
Bent u bekend met de Regionaal Economische Agenda Westfriesland zoals de projecten Startersloket, WerkBij Westfriesland (Platform jong talent), glasvezelaanleg, Plant Rover, toeristische marketing (Holland boven Amsterdam)

Tevredenheid over bedrijfsomgeving en ondernemersklimaat lijkt licht toegenomen

De Westfriese ondernemers waarden hun bedrijfsomgeving met gemiddeld een 6,9 en het ondernemers-/vestigingsklimaat met gemiddeld een 6,4. Beide rapportcijfers zijn iets hoger dan in 2017 maar vallen binnen de statistische marges van het onderzoek.

Figuur 3.17

Rapportcijfers omgeving

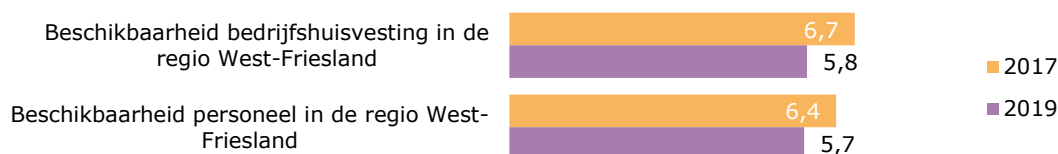
Tevredenheid over beschikbaarheid bedrijfshuisvesting en beschikbaarheid personeel sterk afgenomen

De waardering voor de beschikbaarheid van bedrijfshuisvesting in de regio Westfriesland is in 2019 krap voldoende: gemiddeld geven ondernemers hiervoor een 5,8. Ook over de beschikbaarheid van personeel in de regio is het oordeel met een gemiddeld rapportcijfer 5,7 minder positief dan in 2017.

Uit de genoemde verbeterpunten blijkt dat de huisvesting van personeel (m.n. arbeidsmigranten) voor veel ondernemers een probleem is.

Figuur 3.18

Rapportcijfers huisvesting en personeel

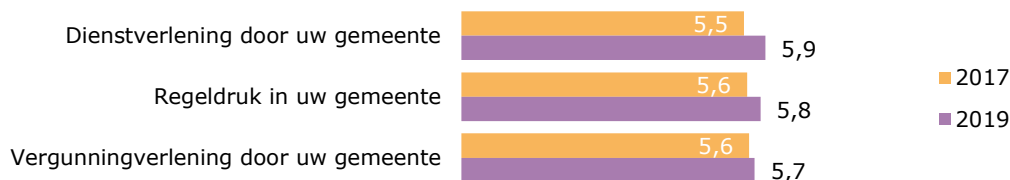

Oordeel gemeentelijke dienstverlening lijkt licht gestegen

De ondernemers is gevraagd hoe zij een aantal aspecten waar de gemeente direct bij betrokken is, waarderen: de vergunningverlening, de regeldruk en gemeentelijke dienstverlening in het algemeen. De waardering voor de dienstverlening in het algemeen was in 2017 nog net voldoende en is in 2019 gegroeid tot bijna een zes. Het oordeel over de andere aspecten is ook (licht) gestegen, maar valt binnen de statistische marges.

Figuur 3.19

Rapportcijfers dienstverlening door de gemeente

De ondernemers is gevraagd naar wat er naar hun idee goed gaat. Ongeveer 80 ondernemers hebben hier één of meerdere punten genoemd. Een aantal punten die meerdere keren genoemd zijn:

- Het contact met de gemeente: toegankelijk, men is welwillend en er wordt meegedacht.
- Aandacht voor de toeristische sector, onder andere door marketing
- Bedrijventerreinen: het ontwikkelen en onderhouden van de openbare ruimte
- Ondernemersklimaat: positief zaken doen in de regio
- De infrastructuur en bereikbaarheid zijn verbeterd

Op de vraag wat verbeterpunten zijn, gaven bijna 100 ondernemers input. Meerdere ondernemers vragen aandacht voor:

- Uitbreiden van de mogelijkheden voor huisvesting van personeel
- Vermindering van de regeldruk en moeite om vergunningen te krijgen
- Beter meedenken met bedrijven, beter communiceren

HOOFDSTUK

Ontwikkelingen in de regionale samenwerking

4. Ontwikkelingen in de regionale samenwerking

4.1 Inleiding

De REA-projecten hebben een aanjaagfunctie met als doel dat het bedrijfsleven, onderwijs en onderzoeksinstituten het verder oppakken. In dit hoofdstuk staat de vraag centraal hoe de regionale samenwerking zich heeft ontwikkeld. Bronnen hiervoor zijn documenten (de Voortgangsrapportage REA van medio 2019 over de aanpassingen in het REA-programma) en interviews met samenwerkingspartners. In juli en augustus 2019 hebben telefonische diepte-interviews plaatsgevonden met acht door de opdrachtgever geselecteerde samenwerkingspartners van dit programma. Bijlage 1 bevat een overzicht van de geïnterviewde personen met functie en organisatie, bijlage 2 het gespreksprotocol. Alle gespreksverslagen zijn na afloop van de interviews door de geïnterviewden geaccordeerd. Het merendeel van de geïnterviewde samenwerkingspartners is positief over het feit dat de huidige economische agenda – en de hieruit voortvloeiende samenwerking – geëvalueerd is: *"Het is goed dat ik mijn mening heb kunnen geven en ik ben benieuwd hoe dit gebruikt wordt in toekomstig regionaal beleid"*.

Dit hoofdstuk gaat in op de doelstelling van het programma (paragraaf 4.2), de uitvoeringsprogramma's (paragraaf 4.3), de voortgang in projecten (paragraaf 4.4), doelbereik en mijlpalen (paragraaf 4.5) en de ontwikkeling van de samenwerking (paragraaf 4.6).

4.2 Doelstellingen van de Regionaal-Economische Agenda

De hoofddoelstelling van het programma is:

Een vitale en toekomstbestendige Westfriesse economie, op basis van goede regionale samenwerking.

De effecten die het programma wil bereiken:

- 1 Behoud en groei van werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en daarmee bestaanszekerheid voor onze inwoners;
 - 2 Behoud en groei van investeringen en bestedingen voor het in stand houden van voorzieningen;
 - 3 Het behouden en versterken van bedrijfstakken/groepen bedrijven die voorop lopen in vernieuwing.
- Deze fungeren als motor van economische ontwikkeling. Daarmee laten we ook zien dat onze regio er economisch toe doet in Nederland.

Over het algemeen vinden de geïnterviewde samenwerkingspartners dat de drie beoogde effecten goed gekozen zijn en bijdragen aan de versterking van de economische positie van Westfriesland. Wel geven meerdere geïnterviewden aan dat de beoogde effecten vrij algemeen geformuleerd zijn, waardoor je het er moeilijk mee oneens kunt zijn. *"Dit zijn vrij generieke doelstellingen dus hier kun je weinig bezwaar tegen hebben"*. Meerdere geïnterviewden missen bepaalde thema's in het huidige economisch beleid, zoals het klimaatakkoord en de woningmarkt: met passende (tijdelijke) huisvesting zou je jongeren, R&D-experts en zowel laag- als hoogopgeleide arbeidsmigranten kunnen behouden. Daarnaast geven enkele samenwerkingspartners aan dat het economisch beleid van Westfriesland meer moet aansluiten bij het beleid van andere partijen in de regio: *"Gemeenten, de HbA-organisatie, Ontwikkelingsbedrijf NHN, zorginstellingen en het georganiseerde bedrijfsleven moeten allen aan de slag vanuit één economisch programma. Alle economische programma's van deze partijen in de regio moeten ingericht worden op basis van dit programma"*.

4.3 Invulling aan het programma in vijf thema's

In de Regionaal-Economische Agenda Westfriesland 2015 zijn vijf thema's geformuleerd:

- 1 Vitale regionale economie;
- 2 Regionaal afgestemde werkomgevingen en infrastructurele verbeteringen;
- 3 Westfriesland als regionale gesprekspartner;
- 4 Westfriese samenwerking ondernemers, overheid, onderwijs en onderzoek;
- 5 Positionering Westfriese economie.

Bij de tussenmeting in 2017 is vastgesteld dat er een duidelijke relatie is tussen de hoofddoelstellingen (behoud en groei werkgelegenheid, behoud en groei van investeringen en behoud en groei van bedrijfstakken/clusters van bedrijven/topsectoren) en de vijf thema's. Doordat de verbeteropgave per thema in vrij algemene termen is geformuleerd, is het lastig om de doelmatigheid per thema vast te stellen. De afbakening van de thema's is niet overal helder.

De samenwerkingspartners hebben per uitvoeringsprogramma aangegeven in hoeverre die volgens hen een goede invulling zijn van het regionale economisch beleid.

Vitaliteit van regionale economie door het verbeteren van het ondernemingsklimaat.

Niet alle samenwerkingspartners kunnen een duidelijk oordeel geven over dit uitvoeringsprogramma, een aantal gaf aan dat het programma te algemeen is. De andere samenwerkingspartners zijn positief over de invulling, al noemt een aantal ook verbeterpunten, waarvan 'snelheid' en 'huisvesting' vaker genoemd worden: *"Het gaat op zich goed met het verbeteren van het ondernemingsklimaat, maar het gaat niet goed genoeg. Dit komt vooral door de snelheid van deze verbeteringen. Een tekort aan accommodatie voor arbeidsmigranten is hier een goed voorbeeld van"*. Meerdere samenwerkingspartners zouden willen dat de gemeenten de regelgeving in de regio versoepelen en hierover het gesprek aangaan met de ondernemers: *"Het versoepelen van regelgeving voor innoverende bedrijven die willen uitbreiden is zeker een aandachtspunt"*.

Beschikbaarheid van werklocaties en de verbetering van infrastructuur.

Samenwerkingspartners geven aan dat de regio hier voldoende op in zet. Met name de infrastructuur en de bereikbaarheid van buiten de regio zijn momenteel goed, aldus de geïnterviewden. Een aantal samenwerkingspartners zien de bereikbaarheid met het OV binnen de regio en de beschikbaarheid van werklocaties voor startende ondernemers als een belangrijk verbeterpunt: *"Dit geldt ook voor starters die over een paar jaar groter zijn"*. Voor bedrijven in de agrifoodsector en bedrijven die een locatie zoeken op een bedrijventerrein is dit beter geregeld, aldus de samenwerkingspartners.

Verbeteren van West-Friesland als volwaardige gesprekspartner voor individuele bedrijven en clusters.

Meerdere samenwerkingspartners geven aan dat er bij dit uitvoeringsprogramma zeker nog stappen zijn te maken: *"Westfriesland fungeert nog niet als een volwaardige gesprekspartner ten opzichte van bedrijven en startups."* En een andere samenwerkingspartner: *"Er zijn allerlei initiatieven die elkaar overlappen en met elkaar 'schuren'. Het is voor ondernemers lastig om te zien wat men bij elk loket kan halen. Het zou voor de regio Westfriesland waardevol zijn om heel scherp in beeld te krijgen wie nou precies wat doet en waar je voor wat terecht kunt"*. Verder vinden enkele samenwerkingspartners dat er meer aandacht besteed moet worden aan gevestigde ondernemers: *"Er moet in het programma aandacht besteed worden aan gevestigde ondernemers in de regio. Leuk dat er een loket is voor de startende"*

ondernemers maar het is voor ondernemers onduidelijk waar gevestigde ondernemers terecht kunnen voor een onafhankelijk klankbord". Hierbij geeft een tweetal samenwerkingspartners aan dat zij hier een rol in wil spelen.

Bevorderen van samenwerking tussen ondernemers, overheid, onderwijs en onderzoek.

Voor de samenwerkingspartners is dit een belangrijk uitvoeringsprogramma, maar de uitvoering zou beter kunnen. In de technieksector is de samenwerking zichtbaar, in andere sectoren minder, zo blijkt uit de interviews. Met name een goede aansluiting tussen onderwijs en de (toekomstige) vraag uit de markt wordt belangrijk gevonden. Momenteel is die aansluiting er onvoldoende. Enkele samenwerkingspartners geven aan dat zij zelf bij dit uitvoeringsprogramma ook een grotere rol kunnen spelen.

Samenwerking met partijen buiten de regio: lobby, regiopromotie en woningmarkt.

Meerdere samenwerkingspartners vinden dit een belangrijk uitvoeringsprogramma, maar geven aan dat de Westfrieze gemeenten de lobby en regiopromotie op een hoger schaalniveau zou moeten (laten) uitvoeren: "Dit moet op het niveau van Noord-Holland Noord aangepakt worden. De sterke punten die in meerdere deelregio's voorkomen, kunnen veel beter op regionaal niveau gepromoot worden". En een andere samenwerkingspartner: "De samenwerking met andere regio's, zoals Amsterdam, Alkmaar en Den Helder, om problemen als woningfaciliteiten en studentenfaciliteiten aan te pakken, moet veel sterker en breder worden aangepakt". En: "Sommige gemeenten investeren zelfstandig eenjarig in marketing, terwijl het veel effectiever is om marketingbudgetten te koppelen. Zo is er meer mogelijk en kan ook meerjarig geïnvesteerd worden in regiopromotie". Enkele geïnterviewden vinden dit een minder belangrijk uitvoeringsprogramma en geven aan dat de regio zich vooral moet focussen op bedrijven in de regio: "Zorg ervoor dat dit goed is. Vervolgens krijg je een automatische aanzuiging van bedrijven van buiten de regio".

4.4 Voortgang projecten per thema per medio 2019

Bij de vaststelling van de Regionaal-economische agenda in 2015 zijn 24 projecten benoemd binnen de vijf thema's. In onderstaande tabel staat, op basis van de Voortgangsrapportage 2019, in hoeverre de projecten zijn gestart, in uitvoering zijn, inmiddels zijn afgerond ofwel niet zijn gestart of gestaakt.

Tabel 4.1

Voortgang projecten per thema 2019

THEMA	PROJECTEN: GESTART/BEGINFASE	IN UITVOERING	AFGEROND	NIET-GESTART OF GESTAAKT
1. Vitale regionale economie		- Monitoring - Groot Composiet (voorheen: Maakindustrie)	- Toerisme en waterrecreatie - Nautische bedrijven - Energie neutrale werklocaties (voorheen: Verduurzamen bedrijven) - Greenport NHN - Invest MRA (eenmalige bijdrage)	Health
2. Regionaal afgestemde werkomgevingen en infrastructurele verbeteringen		- Verblijfsaccommodaties - Toekomstbestendige bedrijventerreinen daaronder WB groen (voorheen Innovatieve werklocaties).	- Detailhandelsvisie - Digitale infra>glasvezel/wifi en locatiebeheer - Coördinatiepunt bedrijven Westfriesland	
3. Westfriesland als regionale gesprekspartner		- Ondernemersloket/ startersloket - Regeldrukvermindering	- Inkoop en aanbesteding - Ondernemersoverleg/stimuleren van ondernemerscollectieven	

4. Westfriesse samenwerking tussen Ondernemers, Overheid, Onderwijs en Onderzoek

- WerkBij WF (voorheen: studentvolgsysteem)
- REA Communicatie

- AgriTechCampus
- Nature's Talent (voorheen: REA Talent)
- Westfriesland Werkt 2017
- Kom binnen bij de bedrijvendag 2018
- Kracht on tour (eenmalige bijdrage)
- Westfriesse tafel (eenmalige bijdrage)

5. Positionering Westfriesse economie

- Economische marketing
- Toeristische marketing: uitvoering
- Lobby infrastructuur
- Lobby agribusiness
- Netwerkopbouw
- Kom binnen bij de bedrijvendag 2019

- Oplevering 3 marketinglijnen: Gouden Eeuw, Westfriesland culinair en Waterrijk Westfriesland

Ontwikkeling in de voortgang: over de hele linie voortgang, programma op schema

- *Recent opgestart:* In 2017 waren er vier projecten in de opstartfase. In 2019 is op al deze projecten voortgang geboekt. Het project Maakindustrie is samengevoegd met het project Groot Composiet en zit in de uitvoeringsfase. Het project Innovatieve werklocaties heet nu Toekomstbestendige bedrijventerreinen (daaronder WB groen) en zit ook in de uitvoeringsfase. De andere twee projecten (Energie neutrale werklocaties en Digitale infrastructuur) zijn inmiddels afgerond.
- *Niet-gestart/niet van de grond gekomen:* Health is niet van de grond gekomen. De beschikbare middelen zijn reeds in 2017 herbestemd binnen het totale programma.
- *In uitvoering:* Medio 2019 zijn er 14 projecten in uitvoering.
- *Afgerond:* In 2017 waren zeven projecten afgerond, in 2019 zijn daar zeven projecten aan toegevoegd: Energie neutrale werklocaties, Greenport NHN, Digitale infrastructuur, Kom binnen bij de bedrijvendag 2018, Coördinatiepunt bedrijven Westfriesland, Ondernemersoverleg en het opleveren van drie marketinglijnen. Daarnaast is aan drie projecten eenmalig een bijdrage geleverd (Kracht on tour, Westfriesse tafel en Invest MRA).

De budgetten vanuit de gemeenten zijn vastgesteld door de gemeenteraden. Wat daarbij opvalt, is dat het beschikbare budget (€ 175.000, - per jaar voor de periode 2016-2019) verdeeld is over een veelheid aan vooraf benoemde projecten. Gedurende de looptijd van het programma zijn diverse projecten geherdefinieerd en zijn de geoormerkte bedragen met instemming van de bestuurders herbestemd binnen het programma aan andere projecten. Het is mogelijk efficiënter om de projecten minder vast te omlijnen en de budgetten minder te versnipperen. Aan de andere kant kan deze werkwijze zorgen voor extra bestuurlijke betrokkenheid en extra sturingsmogelijkheden voor de deelnemende gemeenten.

Het programma als geheel ligt in 2019 op schema. Het aantal projecten dat is afgerond is verdubbeld sinds 2017. Diverse lopende projecten zullen voor het einde van het programma worden afgerond, sommigen kunnen een voortzetting krijgen. Voorbeelden zijn:

- Regeldrukvermindering: Er komt nog workshop in het najaar. Regeldrukvermindering krijgt ook aandacht bij de invoering van de Omgevingswet;
- Netwerkopbouw onder REA wordt afgerond maar zal de aandacht houden van de gemeenten;
- Kom binnen bij de bedrijvendagen is een nieuw project dat is gestart om personeel en bedrijven met elkaar te verbinden. Het is de vraag of het voortgezet wordt.

4.5 Doelbereik en mijlpalen

Het programma REA-WF kent zoals eerder gezegd een aantal algemeen geformuleerde doelstellingen voor de regionale economie:

- 1 Behoud en groei van werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en daarmee bestaanszekerheid voor onze inwoners;
- 2 Behoud en groei van investeringen en bestedingen voor het in stand houden van voorzieningen;
- 3 Het behouden en versterken van bedrijfstakken/groepen bedrijven die voorop lopen in vernieuwing. Deze fungeren als motor van economische ontwikkeling. Daarmee laten we ook zien dat onze regio er economisch toe doet in Nederland.

De economische ontwikkelingen zoals weergegeven in het vorige hoofdstuk geven geen direct antwoord op de vraag of de doelstellingen van het programma zijn gerealiseerd. De invloed van het programma op de regionale economie kan niet vastgesteld worden. Veel economische ontwikkelingen zijn met name onderhevig aan conjuncturele ontwikkelingen. Westfriesland wijkt daarin niet af van andere regio's. Daarbij zijn de doelstellingen niet SMART. Zo is er geen streefwaarde voor de gewenste groei van de werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en/of de bestaanszekerheid voor inwoners. Ten slotte ontbreken er cijfers, bijvoorbeeld als het gaat om te meten in hoeverre innovatieve bedrijven versterkt zijn.

De uitvoeringsprogramma's bestaan uit uiteenlopende projecten waarbij het Ontwikkelingsbedrijf NHN en de samenwerkingspartners vooral een uitvoerende rol hebben en de Westfrieze gemeenten een verbindende, richtinggevende en faciliterende rol. Uit de interviews blijkt dat de samenwerkingspartners over het algemeen verwachten dat de doelstelling van de projecten waar zij aan mee hebben geholpen is behaald. Voor een aantal samenwerkingspartners is het lastig om te bepalen of de doelstelling van een of meerdere projecten gehaald is: *"De doelstellingen zijn niet helder en concreet genoeg gedefinieerd. Hierdoor is het moeilijk om te bepalen of het programma nou een succes is geweest en of de vooraf gedefinieerde doelstellingen zijn behaald."* Wat geïnterviewden wel kunnen zeggen, is dat er in de regio in de afgelopen periode veel activiteiten hebben plaatsgevonden die beogen het vestigingsklimaat te verbeteren.

Net als in de tussenevaluatie is een overzicht gemaakt van gerealiseerde mijlpalen. Deze staan in tabel 4.3.

Tabel 4.3

Mijlpalen in projecten per thema

THEMA	MIJLPAAL, CONCREET EN GEREALISEERD
1. Vitale regionale economie	- Eerste 2 putten voor GEOthermie zijn geslagen. De GEOthermieplan is in productie gekomen. 10 glastuinbouw bedrijven nemen deel in ECW Geo Andijk BV. - Uitvoering Meerjarenprogramma Greenport NHN door Greenport zelf met medefinanciering vanuit de REA. - Docentenstages Grootcomposiet - Mensen met achterstand tot arbeidsmarkt opleiden tot werknemers in de composiet met baangarantie en branche erkend certificaat: 5 mensen geplaatst. 9 mensen gemotiveerd om stage te volgen - Investeringsfonds invest.nl (cofinancieringsconstructie), Eenmalige regionale bijdrage aan kwartiermaker Invest MRA. - Ondernemerscollectieven zijn versterkt en WBG is trekker van het project Toekomstbestendige Bedrijvenlocaties - Tussenmeting REA WF 2017 opgeleverd
2. Regionaal afgestemde werkomgevingen en infrastructurele verbeteringen	2016 Regionale detailhandelsvisie - Convenant bedrijventerreinen ondertekend - Oplevering monitor bedrijventerreinen - Parkmanagement op deel van bedrijventerreinen - Zonnapark op bedrijventerrein Andijk gerealiseerd. - Meer samenwerking tussen accountmanagers bedrijven - Glasvezel buitengebied in aanleg - WB groen opgestart (Westfries Bedrijvengroep, bewustwording nut noodzaak verduurzaming bedrijven) - Herijking marktruimte bedrijventerreinen afgerond - Inventarisatie digitale infra op bedrijventerreinen - Congres Breedband Bedrijventerreinen najaar 2017 - Regionale visie verblijfsaccommodatie - Ontwikkelkader verblijfsaccommodatie - Opdracht tot ontwikkeling bovenregionaal programma verblijfsrecreatie verleend (in feite een vervolg op REA project)
3. Westfriesland als regionale gesprekspartner	- Startersloket: in 2018 en 2019 ruim 400 deelnemers getraind bezoekers website 3.300, bereik sociale media 32.000, bereik gastlessen Clusius College circa 100 studenten en 2 symposia met totaal 70 studenten - Flyer regeldruk vermindering en brochure tips inkoop en aanbesteding opgeleverd - RO visie Greenport opgeleverd. De visie is afgestemd met de structuurvisie Westfriesland. Het dient als input voor de provinciale omgevingsvisie
4. Westfriesse samenwerking tussen Ondernemers, Overheid, Onderwijs en Onderzoek	2 deeltijd-HBO opleidingen in de regio gerealiseerd - groebakken met led-bakken (plant rover) - Promotiefilm voor jongeren - Sponsoring deelname summerschool - Lancering Online platform WerkBij WF - Kom Binnen Bij Bedrijvendag (Westfriesland Werkt) - Pak Je Kansen Dag (Westfriesland Werkt) - Kracht on tour georganiseerd - Diverse publicaties over het programma REA WF via www.reawestfriesland.nl, websites van ondernemersverenigingen en gemeenten en Westfriesse Zaken Magazine
5. Positionering Westfriesse economie	- Toeristische agenda gereed - Samenwerking gestart tussen toeristisch ondernemers op basis van thema's Gouden Eeuw, Culinaire WF en WF Waterland - Uitvoeringsprogramma 2017-2025 is gereed - Westfriesse tafel georganiseerd - Productlijn Gouden Eeuw: promomateriaal gerealiseerd - Gouden Eeuw-app

Bron: REA Westfriesland Voortgangsrapportage effectief programma 2016-2019, 2017 en 2019 en aanvullende informatie over specifieke projecten

Deze mijlpalen dragen gezamenlijk bij aan de geoogde effecten van het programma:

- Innovatieve productieprocessen;
- Beschikbaarheid werknemers;
- Beschikbaarheid gewenste werklocaties;
- Verbeteren infrastructuur;
- Verbeteren regionale/gemeentelijke dienstverlening;
- Bevorderen samenwerking;
- Deregulering;
- Vergroten bekendheid Westfriesland;
- Meten en monitoren.

Sommige mijlpalen dragen direct en concreet bij, zoals de put voor geothermie. Andere mijlpalen dragen meer indirect bij aan de doelstellingen: het effect van docentenstages in het voortgezet onderwijs op de toename van beschikbaar personeel is niet vast te stellen en zal op korte termijn niet zichtbaar zijn.

De gerealiseerde mijlpalen zouden bij de doelgroep bekend kunnen zijn via eigen ervaring of berichten in de media. De website www.reawestfriesland.nl biedt informatie over het programma als geheel, de projecten en de gerealiseerde mijlpalen. De berichten worden gedeeld via websites van ondernemersverenigingen en gemeenten. Ook zijn er foto's en filmpjes gemaakt en gedeeld. Daarnaast worden de berichten regelmatig in Westfriese Zaken Magazine geplaatst.

4.6 Ontwikkeling in de samenwerking

REA-WF: van regionale aanjager tot supporter van (boven)regionale projecten

Uit de projecten en de gerealiseerde mijlpalen komt de rol REA Westfriesland als aanjager van nieuwe regionale projecten duidelijk naar voren. Voorbeelden hiervan zijn de detailhandelsvisie, Nature's Talent, WerkBij WF, Kom binnen bij de bedrijvendag en Regeldrukvermindering. Sommige projecten kenden een regionale spin-off:

- De projecten Energieneutrale werklocaties en Ondernemersoverleg (het stimuleren van ondernemerscollectieven en -initiatieven) gaan als onderdeel door in het project Toekomstbestendige bedrijventerreinen, samen met het project WB Groen, een initiatief van de WBG;
- Marketing toerisme en waterrecreatie is afgerond maar gaat ook verder met regiomarketing op gemeenschappelijk initiatief van de zeven gemeenten en de WBG;
- Coördinatiepunt Westfriesland is afgerond met de ondertekening van het bedrijventerreinconvenant en de herijking van het bedrijventerrein-onderzoek. Het bedrijvenloket gaat verder onder het algemene bedrijvenloket van het ONHN. Daarnaast hebben de zeven individuele gemeenten hun eigen bedrijvenloketten.

In de opzet en uitvoering van de projecten was door de Westfriese gemeenten een nadrukkelijke rol voorzien voor de ondernemers(collectieven) en regionale uitvoeringsorganisaties/partners. In het begin kwam met name de input van de ondernemers(collectieven) wat moeizaam van de grond. Hier is gaandeweg verandering in gekomen, die onder andere zichtbaar is in het nieuw-opgestartte project REA Communicatie waarvan WBG de trekker is en in het feit dat een aantal projecten (Toekomstbestendige bedrijventerreinen en Regionale marketing toerisme en waterrecreatie) een voortzetting krijgt met een nadrukkelijker rol van de WBG. De REA-WF heeft een aanjaagfunctie maar inmiddels neemt de WBG een proactievere rol.

Een aantal projecten is gestart als regionaal project maar inmiddels opgeschaald tot het niveau van Noord-Holland Noord. Voorbeelden zijn Energieneutrale werklocaties, Coördinatiepunt bedrijventerreinen, Maakindustrie, Grootcomposiet (onderdeel personeel, zie kader hieronder) en Ondernemersloket. Gaandeweg bleek het bovenregionale schaalniveau passender of effectiever dan het regionale schaalniveau. Dit heeft ook te maken met de beschikbaarheid van EFRO-subsidies op bovenregionaal niveau, waardoor de slagkracht op dat niveau groter is. Daarnaast is aantal projecten binnen REA Westfriesland een (soms doorlopend) project dat (ook) onderdeel uitmaakt van de bovenregionale samenwerking Noord-Holland Noord. Dit zijn: Greenport NHN, Toerisme en Waterrecreatie, AgriTechCampus, en Lobby. Bij deze projecten is er vanuit REA Westfriesland een financiële bijdrage geleverd om het project daadwerkelijk van de grond te krijgen of te versnellen.

Relatie Greenport NHN, EFRO-subsidie Evergreen en REA Westfriesland

GreenPort NHN heeft een omvangrijke EFRO-subsidie toegekend gekregen voor het project Evergreen. Vanuit het REA-budget draagt de regio Westfriesland ook bij aan de algemene financiering van de GreenPort. Ook de Composietsector organiseerde zich en kreeg EFRO-subsidie. Voor het onderdeel aantrekken van personeel is REA budget aangewend. Het gaat om gelden die voor de maakindustrie - waaronder de composietsector valt - beschikbaar waren. De gelden worden aangewend voor het stimuleren van de beschikbaarheid van personeel in de composietsector en voor het vinden en opleiden van personeel met enige afstand tot de arbeidsmarkt. Dit kunnen werklozen zijn maar bijvoorbeeld ook statushouders. Mogelijk sluiten de andere regio's aan bij deze aanpak en gaat het stimuleren van de beschikbaarheid van personeel onderdeel uitmaken van het basispakken van de ONHN.

De samenwerkingspartners zijn overwegend positief over de samenwerking met de Westfriesse gemeenten en het Ontwikkelingsbedrijf NHN. Het is volgens hen goed dat dit als collectief wordt opgepakt en dat hierbij de samenwerking wordt gezocht met partijen in de regio. Sommige samenwerkingspartners geven aan dat de samenwerking verbeterd kan worden. Hierbij noemt men vooral een betere rolomschrijving van alle partijen en een

duidelijkere taakverdeling: *"Er is niet altijd een duidelijke rol- en taakverdeling geweest. Met oog op de uitvoering van het toekomstige programma moeten hier duidelijkere afspraken over gemaakt worden, ook voor wat betreft de financiering".* Ook geeft een enkeling aan dat de opdrachtomschrijving niet altijd helder was: *"In feite hebben de gemeenten wel per activiteit de thema's genoemd, maar het gesprek over wat men nou precies verwachtte, wat men nou precies aan resultaten wilde boeken en hoe men dat (achteraf) wilde meten, heeft nooit plaatsgevonden. Het moet duidelijk zijn wat er vooraf precies beoogd wordt en wat er precies gerealiseerd moet worden bij een bepaalde uitvraag".*

Vrijwel alle samenwerkingspartners vinden het belangrijk dat het bedrijfsleven en andere relevante partijen worden betrokken bij de opzet van de economische programma's. Dit zou ook intensiever moeten dan bij de opzet van de REA-WF. *"Met oog op toekomstige economische programma's is het waardevol om bepaalde partijen in de regio eerder te betrekken".* En: *"Het was waardevol geweest als de opdrachtgever aan de voorkant het gesprek was aangegaan. Vanuit de werkzaamheden en ervaringen van onze organisatie hadden we goede input kunnen geven voor het programma, de hier bijhorende activiteiten en de haalbaarheid ervan".* Er zijn momenteel meerdere goede voorbeelden in de regio waarbij gemeenten en ondernemers op een hoger schaalniveau samenwerken, aldus de samenwerkingspartners. Toch geeft een aantal samenwerkingspartners aan dat de Westfriesse gemeenten nog meer als collectief te werk moeten gaan, vanuit één regionale gedachte: *"Wanneer je met lokale partners in gesprek gaat, merk je dat ze vaak toch teruggaan naar lokale onderwerpen. Dit is dan ook een verbeterpunt voor de Westfriesse gemeenten: denk meer vanuit de regionale gedachte".* En: *"Er heerst het gevoel dat lokale partijen veel samenwerken, maar dat gemeentes uitstralen: eerst bij ons en daarna pas bij de burens".*

BIJLAGEN

Lijst met geïnterviewde samenwerkingspartners

Interviewprotocol samenwerkingspartners

Vragenlijst digitale ondernemerspeiling

Bijlage 1. Lijst met geïnterviewde samenwerkingspartners

Organisatie	Functie
Westfrieze Bedrijvengroep (WBG)	Voorzitter
Greenport NHN	Programmamanager
Destinatiemarketingorganisatie HbA	Projectleider en Commercieel Manager
Startersloket	Initiatiefnemer
Westfries Toeristisch Platform	Voormalig aanjager
Werksaam	Vestigingsmanager
WerkgeversServicepunt (WSP)	Teamleider
Ontwikkelingsbedrijf NHN	Directeur
Seed Valley	Programmamanager

Bijlage 2. Interviewprotocol samenwerkingspartners

Doelstellingen REA-WF

De doelstelling van het REA-WF is het borgen en realiseren van een vitale en toekomstbestendige Westfriesse economie op basis van een goede regionale samenwerking. Het effect dat West-Friesland wil bereiken is:

- Behoud en groei van werkgelegenheid binnen bereisbare afstand en daarmee bestaanszekerheid voor haar inwoners.
- Behoud en groei van investeringen en bestedingen voor het in stand houden van voorzieningen.
- Het behouden en versterken van bedrijfstakken/groepen bedrijven die voorop lopen in vernieuwing. Deze fungeren als motor van economische ontwikkeling. Daarmee laten we ook zien dat onze regio er economisch toe doet in Nederland.

Deel 1 – Evaluatie doelstellingen REA-WF

- 1 Zijn dit volgens u de juiste speerpunten voor het regionaal beleid?
- 2 Hoe denkt u dat de regio Westfriesland zijn economische positie het beste kan versterken?

Invulling REA-WF in 5 uitvoeringsprogramma's

Om invulling te geven aan de centrale doelstellingen van het REA-WF heeft de regio vijf uitvoeringprogramma's opgesteld. De uitvoeringprogramma's zijn als volgt:

- 1 Het eerste uitvoeringprogramma betreft de vitaliteit van de regionale economie door het verbeteren van het ondernemingsklimaat.
- 2 Daarnaast staat de beschikbaarheid van werklocaties en de verbetering van infrastructuur op het programma.
- 3 Het derde uitvoeringprogramma is het verbeteren van West-Friesland als volwaardige gesprekspartner voor individuele bedrijven en clusters.
- 4 Het vierde uitvoeringprogramma is het bevorderen van samenwerking tussen ondernemers, overheid, onderwijs en onderzoek.
- 5 Het laatste uitvoeringprogramma is gericht op samenwerking met partijen buiten de regio en op lobby en regiopromotie.

Deel 2 – Draagvlak en prioritering invulling REA-WF:

- 1 In hoeverre denkt u dat de regio met deze uitvoeringsprogramma's de juiste invulling heeft gegeven aan het economisch beleid van de regio?
- 2 In hoeverre komt de regio met deze uitvoeringsprogramma's tegemoet aan de wensen en behoeftes van ondernemers in de regio?
- 3 Welke thema's vindt u overbodig?
- 4 Welke thema's mist u in het huidige beleid? En welke doelstellingen zou u hiermee willen realiseren?

Deel 3 – Vormgeving samenwerking

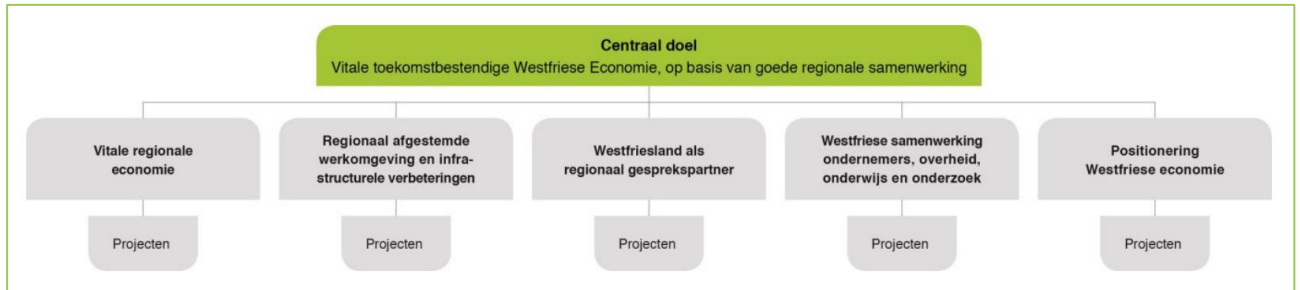
De regio Westfriesland streeft naar een vitale en toekomstbestendige regionale economie, op basis van goede regionale samenwerking, die gewaardeerd wordt door ondernemers. Bij de volgende vragen staat de vormgeving van de samenwerking centraal:

- 1 In het kader van welk(e) uitvoeringsprogramma('s) heeft u sinds 2015 samengewerkt met de regio Westfriesland? (zie figuur)
 - Welke projecten?
 - Doel van projecten?

2 Wat was de rol- en taakverdeling gedurende de samenwerking?

- Wat was jullie rol?
- Wat was de rol van de regio?

3 Wat waren de doelstellingen van het project (de projecten)?

Deel 4 – Evaluatie van samenwerking

Bij de volgende vragen staat de kwaliteit van de samenwerking centraal:

- 1 Hoe heeft u de samenwerking met de regio Westfriesland ervaren?
- 2 Zijn gedurende de samenwerking de vooraf beoogde doelstellingen bereikt? Wat wel, wat niet?
- 3 Heeft u ook concrete verbetermogelijkheden voor de samenwerking?
- 4 Heeft u nog een laatste opmerking of tip naar aanleiding van dit gesprek?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 3. Vragenlijst digitale ondernemerspeiling

Welkom bij de Ondernemerspeiling West-Friesland

1. Bent u bekend met de Regionale Economische Agenda West-Friesland zoals de projecten Startersloket, Werkbij West-Friesland (Platform jong talent), glasvezelaanleg, Kom binnen bij de bedrijvendagen, Seed Valley ledkar/plantrover en toeristische marketing (Holland boven Amsterdam) ?

- ☐ ja, daar ben ik goed mee bekend
- ☐ ja, daar heb ik wel eens van gehoord
- ☐ nee, daar ben ik niet mee bekend

2. Welk rapportcijfer geeft u als ondernemer aan onderstaande onderwerpen?

1 = zeer slecht, 10 = zeer goed + weet niet / geen mening

- Ondernemersklimaat/vestigingsklimaat in uw gemeente
- uw bedrijfsomgeving
- beschikbaarheid personeel in de regio West-Friesland
- beschikbaarheid bedrijfshuisvesting in de regio West-Friesland
- regeldruk in uw gemeente
- dienstverlening door uw gemeente
- vergunningverlening door uw gemeente

(matrix met onderstaande antwoordmogelijkheden)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	weet niet / geen mening								

3. Wat gaat er goed? (gebruik steekwoorden)

☐ weet niet / geen mening

4. Wat zijn verbeterpunten? (gebruik steekwoorden)

☐ weet niet / geen mening

Achtergrondkenmerken

5. Hoeveel mensen werken er in uw bedrijf, omgerekend naar full-time arbeidsplaatsen?

_____ personen (coderen: maximaal 1.000)

6. In welke sector is uw bedrijf actief? Kies de meest toepasselijke (1 antwoord mogelijk)

- Landbouw
- Industrie
- Bouw
- Groothandel
- Detailhandel (inclusief webshops, kappers en dergelijke)
- Horeca en vrije tijd
- Zakelijke dienstverlening (business to business)
- Onderwijs en gezondheidszorg

7. In welke gemeente is uw bedrijf gevestigd (als u bedrijf in meerdere gemeentes in West-Friesland gevestigd is, kies de belangrijkste) (1 antwoord mogelijk)

- Hoorn
- Enkhuizen
- Medemblik
- Stede Broec
- Drechterland
- Koggenland
- Opmeer

8. Bent u gevestigd in (kies de meest toepasselijke):

- Woonwijk
- Centrum-/winkellocatie
- Bedrijventerrein/kantorenlocatie
- Buitengebied / buiten bebouwde kom

9. Heeft u nog opmerkingen naar aanleiding van deze enquête?

--